

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE
УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE

FAKULTETI I SHKENCAVE SHOQËRORE BASHKËKOHORE

TEMA E MAGJISTRATURËS:

**“Kriza politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut dhe roli i faktorit
ndërkombëtar”**

KANDIDATI:

Rijad Mustafi

MENTORI:

Prof.Dr. Jonuz Abdullai

Tetor 2020

ABSTRAKT

Synimi i këtij punimi është analizimi i situatës politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut, me theks të veçantë kriza politike e cila ka pasur një ndikim në të gjitha sferat e funksionimit shtetëror, duke u nisur nga aspekti ekonomik, në marrëdhëniet ndërkombëtare, e deri tek ai juridik, gjë e cila ishte së fundi aktuale. Edhe pse zgjidhja e çështjes së emrit me Greqinë dha një shtesë pozitive në ecurinë euroatlantike të shtetit, sërish kjo nuk jep rezultatet e duhura në stabilitetin politik të partive në pushtet, të cilët janë në vazhdimësi nën presionin e opozitës dhe përballen me skandale dhe përgjime nga më të ndryshmet.

Në këtë hulumtim do të fokusohemi edhe në rolin e faktorit ndërkombëtar, si dhe opinionin e qytetarëve, të cilët kanë humbur shpresat tek institucionet shtetërore dhe se këtu mund të ketë ndryshime pozitive, duke e bërë trend largimin nga vendi dhe punësimin në vende me standard dhe stabilitet më të lartë.

Që të arrihen rezultatet e duhura në këtë hulumtim, do të përdorim metodologji të ndryshme shkencore siç është analiza e teksteve të ndryshme dhe përmbajtjen e dokumenteve zyrtare, analizë krahasuese si dhe do të përdorim teknikën e veçantë të hulumtimit shkencor, anketën e realizuar me qytetarët nga Komuna e Tetovës mbi pikëpamjet e tyre për krizën politike në Republikën e Maqedonisë Veriore.

Përmbajtja

Contents

ABSTRAKT	2
HYRJE	4
Qëllimi i hulumtimit	5
Hipotezat	5
KAPITULLI I	6
Aspekti teorik mbi krizën politike	6
Kriza politike-llojet	8
Shkaqet e paraqitje së krizës politike	11
Pasojat e krizës politike	14
Tejkalimi i krizës politike	16
KAPITULLI II	18
Kriza politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut	18
KAPITULLI III	22
Roli i faktorit ndërkombëtar në zbutjen e krizës politike	22
Unioni Evropian	26
NATO	33
Përfaqësuesit diplomatik	36
Shtetet fqinje dhe aleatët ndërkombëtar	41
KAPITULLI IV	44
Shpalosja e rezultateve nga hulumtimi i realizuar në Tetovë me qytetarët	44
Konstatimet dhe rekomandimet	76

HYRJJE

Republika e Maqedonisë së Veriut nga kalimi i sistemit komunist në një shtet demokratik, u ballafaqua me kriza të ndryshme nga aspekti ekonomik dhe social, ndërsa si më e spikatur na paraqitet kriza politike, e cila edhe më tej e mban peng zhvillimin e demokracisë në vend dhe përfundimin e tranzicionit të cilit akoma nuk i shihet fundi.

Kjo e fundit ka pasur një ndikim në të gjitha sferat e funksionimit shtetëror duke u nisur nga aspekti ekonomik, në marrëdhëniet ndërkombëtare, e deri te ai juridik. Zgjidhja e çështjes së emrit me Greqinë dha një shtesë pozitive për integrimin në strukturat euroatlantike të shtetit, por sërish kjo nuk jep rezultatet e duhura në stabilitetin politik të partive në pushtet, të cilët janë në vazhdimësi nën presionin e opozitës dhe përballen me skandale dhe përgjime nga më të ndryshmet. Kriza politike ka ndikuar edhe në ekonominë e vendit, sepse është evident stagnimi i investimeve të huaja direkte, pasi që investitorët e huaj gjithnjë janë në kërkim të stabilitetit politik, i cili me vete sjell edhe stabilitetin dhe sigurinë financiare. Këtu nuk duhet harruar edhe sundimi i ligjit i cili në bazë të disa hulumtimeve të mëhershme është më meritori për gjendjen dhe komplikimet e krijuara në procesin euro-integrues të vendit. Si pasojë, rinia i ka hedhur sytë nga perëndimi dhe çdo ditë e më shumë po largohet, për shkak të mungesës së perspektivës dhe jetës kualitative.

Në këtë hulumtim do të fokusohemi edhe në rolin e faktorit ndërkombëtar dhe në tentativat e tyre për zbutjen e krizës politike, si dhe opinionin e qytetarëve, të cilët i kanë humbur besimin dhe shpresat tek institucionet shtetërore. Për këtë arsye edhe qëllimi i punimit tonë është identifikimi i faktorëve kryesorë të cilët në vazhdimësi gjenerojnë krizë politike në vendin tonë dhe të cilët janë më meritorët për stagnimin euro-atlantik dhe humbjen e perspektivës ekonomike, e cila më tej rezulton me migrimin e fuqisë punëtore e cila në kohën e fundit njihet me termin “brain drain” që do të thotë ikja e trurit.

Që të arrihen rezultatet e duhura në këtë hulumtim, do të përdorim metodologji të ndryshme shkencore siç është analiza e teksteve të ndryshme dhe përmbajtjen e dokumenteve

zyrtare, të cilët do të na japin një pasqyrë më konkrete në lidhje me pyetjet e parashtruara të hulumtimit tonë.

Qëllimi i hulumtimit

Qëllimi i këtij hulumtimi është analizimi i krizës politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut duke filluar prej konfliktit të armatosur të vitit 2001. Në vazhden e hulumtimit do të jepet një pasqyrim të situatës menjëherë pas konfliktit të vitit 2001, në aspektin e ndërtimit të marrëdhënieve në mes bashkësive etnike shqiptare dhe maqedonase. Qëllim tjetër kryesor është të analizojmë se kush janë shkaqet e krizës politike, pasojat e krizës politike, a janë fajtorë partitë politike shqiptare apo maqedonase. Të analizojmë se si të tejkalojmë krizën politike. Rolin e faktorit ndërkombëtar në zbutjen e krizës politike duke filluar nga Unioni European, NATO dhe përfaqësuesve diplomatik. Po ashtu të analizojmë marrëdhëniet e shteteve fqinje dhe aleatëve ndërkombëtar.

Hipotezat

Për të arritur deri tek rezultatet e hulumtimit dhe përmbushjen e qëllimit të këtij hulumtimi, kemi parashtruar edhe hipotezat e hulumtimit, duke i ndarë ato në hipotezën kryesore dhe atë ndihmëse.

- Hipoteza kryesore:
 - Republika e Maqedonisë së Veriut gjendet në krizë të thellë politike.
- Hipoteza ndihmëse:
 - Institucionet shtetërore dhe lidërshipi politik janë shkaktarë të krizës politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut.
 - Përfshirja më e madhe dhe e drejtpërdrejtë e faktorit ndërkombëtar është mundësia më e mirë për daljen nga kriza politike dhe institucionale.

KAPITULLI I

Aspekti teorik mbi krizën politike

Fjala “krizë” e ka origjinën e saj nga greqishtja, ku “krisis” do të thotë: një kohë e vështirë ose rrezik. Për më tepër llojet e krizave mund të jenë të tilla si kriza ekonomike, kriza politike, fatkeqesitë natyrore etj. Të gjitha këto kanë në mes veti edhe një ndërlidhje pasi që përkeqësimi i situatës ekonomike mund të çojë në krizë politike të një vendi, por edhe kriza politike ndikon në stagnimin e ekonomisë së vendit.

Në literaturën botërore ekzistojnë përkufizime të ndryshme në lidhje me krizën politike, por këtu do të përmendim vetëm disa.

1. Ekkar Zimmerman mbi krizën politike thotë: “Krizat politike kanë kuptim më të gjerë se thjeshtë krizat qeveritare: ato pak a shumë bëjnë ftesë për, apo edhe çojnë në ndryshime substanciale të politikave apo të rendit politik, respektivisht në një ndryshim të dukshëm personelit”.¹

2. Scott C. Flanagan e jep këtë përkufizim: “Krizat e sistemit është një sfidë për autoritetin e vendimarrësve të konstituuar, përmes mjeteve të protestës në një shkallë të mjaftueshme që ta kërcënojë aftësinë e pushtetarëve për t’a ruajtur rendin dhe për të vazhduar ta mbajnë autoritetin e rolit të tyre”.²

Në vitet e fundit, kriza politike është përkeqësuar veçanërisht në vendet post-Sovjetike. Një nga detyrat më të rëndësishme në frenimin e kësaj shtate është gjetja e mjeteve të përshtatshme për përshkrimin dhe shpjegimin e saj. Qëllimi kryesor i këtij punimi është të ofrojë një qasje ndaj krizës politike në dritën e bashkëjetesës së llojeve të ndryshme të dimensioneve politike.

Në shikim të parë, çështja e krizës politike në shtetet post-Sovjetike, mund të jetë një çështje e zgjedhjes së vlerave kulturore të Perëndimit ose Lindjes. Në fakt, kjo pyetje nuk

¹ Zimmermann, E. – ‘Crises and Crises Outcomes: Towards a New Synthetic Approach’, 1979, fq. 69

² Flanagan, S. C. – ‘Models and Methods of Analysis’, 1973 fq. 4

tingëllon kaq e thjeshtë, siç do të kishim pritur. Ky është një konflikt midis dimensioneve të atributëve të politikës si në nivelin e praktikës politike ashtu edhe në nivelin e teorisë së politikës. Prandaj, kjo deklaratë tregon ndryshimin midis politikës dhe asaj politike. Për shembull, teoria dhe praktika politike ukrainase e zvogëlojnë politikën zakonisht në frymën e racionalizmit në një grup skemash dhe procedurash të përcaktuara që lidhen me zgjedhjen elektorale, me konfigurimin e institucioneve qeveritare, ose me studime etnike dhe kombëtare. Kështu, nëse shkencëtarët bëjnë dallimin midis politikës dhe politikës në hapësirën angleze, gjermane ose franceze, nuk ka një dallim të tillë në Ukrainë dhe në rajonin post-Sovjetik në përgjithësi. Kërkimi i dimensioneve jo-empirike të politikës në këtë kontekst zhvendoset midis fundit të historisë (F. Fukuyama), fundit të politikës (D. Carswell), rënies së "rrëfimit të madh" (JF Lyotard) dhe melankolisë për kapërcimi i humbur (J. Baudrillard) që kanë të bëjnë me krizën e kufijve, dimensioneve dhe sistemeve koordinuese. Autori synon të përshkruajë sferën e të kuptuarit të problemeve të krizave politike. Sidoqoftë, kjo bëhet duke kuptuar korrelacionin e dimensioneve të krizës politike.³

³ *Yuliya Martynyak*, Political Crisis: Conflict Between The Types Of Dimensions Of The Political, European Scientific Journal, 2016, vol.12, No.14

Kriza politike-llojet

Në funksionimin e qeverisë duhet veçuar ekzekutivin politik i cili është pjesa kryesore e qeverisë, sepse në te participojnë fytyrat kryesore të politikës aktuale të shtetit. Detyra e ekzekutivit është të sigurojë udhëheqje të shtetit, funksionon si “maja e komandës” së aparatit shtetëror dhe në realitet është qendra e vendimmarrjes. Fushat më të rëndësishme të veprimtarisë së ekzekutivit politik janë: detyra ceremoniale, kontrolli i politikbërjes, udhëheqja popullore politike, menaxhimi politik, menaxhimi i krizave, etj.⁴

Ndryshimet socio-politike ndodhin në tërë globin, por ndryshimet gjatë periudhës së tranzicionit në shtetet postkomuniste dallojnë nga shteti në shtet. Këto ndryshime karakterizohen me shpërbërjen e sistemeve të mëparshme si ai i BRSS dhe formimi i shteteve të pavarura pa luftë në mënyrë paqësore, si që është rasti i shteteve Baltike dhe bashkimi i dy Gjermanive pas rrëzimit të murit të Berlinit. Për dalim nga ndryshimet që ndodhën në shtetet e Evropës qendrore, në shtet e Evropës juglindore, në veçanti në Ballkan, ndryshimet ishin të përcjella me konflikte dhe luftëra të përgjakura, si që ndodhi në Kroaci, Bosnjë, Serbi, Maqedoni dhe në fund në Kosovë. Këto luftëra sollën shumë viktima në njerëz dhe dëme të mëdha materiale, por si rezultat i gjithë kësaj patëm formim të shteteve të reja dhe prezencë aktive të faktorit ndërkombëtar pa ndihmën e të cilit nuk do të kishim Bosnjën dhe Kosovën e pavarur. Zhvillimi i këtyre shteteve të Ballkanit përëndimor paraqet sfidë por edhe brengë për qytetarët dhe aleatët e tyre, që udhëheqësit e tyre mos merren me të kaluarën, por të shohin ardhmërinë duke u inkuadruar në rrjedhat e gjirit të familjes evropiane. Rekomandimet që vijnë nga çdo raport i komisionit evropian, kanë të bëjnë me një kërkesë për përmbushjen e obligimeve dhe kriterëve për inkuadrimin e këtyre shteteve në UE dhe në NATO. Rekomandimet dhe përmbushja e kriterëve për këto shtete janë të pa kapërcyeshme, sepse për ndryshe këto shtete do të jene jashtë agjendës së interesimit evropian dhe amerikan.⁵

Në literaturën botërore njihen disa lloje të krizave. Për rastin e studimit tonë kriza politike e shfaqur tek ne reflektohet në aspektin:

⁴ Jonuz Abdullai, Politika dhe politikat publike, Arbëria Design, 2016, f.63

⁵ Po aty, f.142

- Ekonomik – Kriza politike reflekton në zhvillimin ekonomik të vendit duke dekurajuar investitorët vendor dhe ata të huaj, duke ulë nivelin e shërbimeve, duke e rritur nivelin e papunësisë dhe duke i larguar forcën punëtore të kualifikuar në vendet me zhvillim dhe standard më të lartë.
- Social – Kriza politike ka lënë në hije problemet esenciale me të cilat përballet shoqëria në vend. Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë së Veriut e vitit 1991 e përfshin një numër të konsiderueshëm të të drejtave politike dhe qytetare, ndërsa sundimi i ligjit dhe shteti ligjor përcaktohen si parime themelore të sistemit të pushtetit⁶. Sipas autorit të librit ”Ndryshimet Sociale dhe Tranzicioni”, prof.dr.Jonuz Abdullai, ai thotë se për funksionimin e shtetit ligjor patjetër duhet të kemi raporte të mirëfillta demokratike të zhvilluara, vetëdije qytetare, si dhe sundimin e ligjit në të gjitha sferat e shoqërisë që nënkupton raporte të mirëfillta në mes pushtetit, publikut dhe qytetrëve⁷
- Diplomatik- Në Republikën e Maqedonisë së Veriut, kriza politike ka reflektuar negativisht karshi përfaqësuesve diplomatik duke e humbur imazhin e vendit. Rasti i përgjimeve tregoi se sa liderët e partive politike dhe politikanë janë të përfshirë në krim të organizuar, në korrupsion, në shantazhe etj, e gjithë kjo reflektoi negativisht në imazhin e vendit dhe bëri ritjen e presionit diplomatik mbi plotikanët në vend. Diploamcia shqiptare duket se hesht, por politikan, ambasador, nga shtetet ballkanike por edhe nga shtetet evropiane reagues duke thënë që sa më shpejtë të zgjidhet kriza politike në vend me qëllim të ruajtjes së paqes në rajon.
- Etnik- Kriza politike ka ndikuar në përkeqësimin e marrëdhënive ndër etnike në vend. Duke filluar nga protestat ndëretnike të vitit 1997/98, poashtu konflikti që eskaloi gati në luftë civile në vitin 2001. Nëse kriza politike vazhdon, atëherë demokracia në Maqedoninë e Veriut do të vazhdojë të gëryhet dhe do të pengojë marrëdhëniet ndëretnike. Por nga ana tjetër konflikti në Kumanovë në vitin 2015, tregoi se marrëdhëniet ndëretnike në Maqedoninë e Veriut janë të mira për stabilitet dhe zhvillimin e demokracisë. Në vitin 2016 shteti po përjetonte pranverën e dytë,

⁶ Kushtetuta e RMV-ës

⁷ Jonuz Abdullai, Ndryshimet Sociale dhe Tranzicioni, Tetovë 2008 fq156

shpresat për ndryshime janë në rritje. Kriza politike do të ofrojë një mundësi që të tejkalohen ndarjet ndëretnike dhe për të ndërtuar një shoqëri më të integruar.⁸

⁸ <http://vertetmates.mk/a-mundet-kriza-politike-te-jete-nje-mundesi-per-tejkalimin-e-ndarjeve-etnike-ne-maqedoni/>

Shkaqet e paraqitjes së krizës politike

Maqedonia ka të njëjtat probleme që kanë shumica e vendeve post-komuniste, siç janë mungesa e lirisë së fjalës, korrupsioni, kriza ekonomike dhe politike, zgjedhjet e manipuluar, etj. Fuqia është për qeverinë dhe jo për njerëzit. Ne ende mund të shohim të njëjtët politikanë nga 20 vjet më parë, përkundër amullisë ekonomike dhe politike të vendit, gjë që tregon se nuk ka etikë në politikë. Kjo reflekton në sjelljen e qytetarit. Njerëzit këtu priren të jetojnë me kodin "çfarë bën ti mbi mua, unë do ta bëj mbi ty", ndërsa shumica e sjelljeve të shoqërisë varet nga mënyra se si njerëzit e tjerë i trajtojnë ata. Për më tepër, përplasja e dy kombësive më të mëdha (maqedonas dhe shqiptarë) po bëhet më serioze. Shoqëria është e ndarë më shumë se kurrë. Popullsia mbahet në presion të vazhdueshëm nga media, e cila kontrollohet dhe nuk është aspak neutrale. Ata prodhojnë lajme për çdo ditë, me disa që përpiqen të bindin audiencën se jetojnë në parajsë ndërsa të tjerët përpiqen të portretizojnë ferrin. Sistemi gjyqësor po kalon një periudhë të vështirë dhe ka humbur besimin e qytetarëve, gjë që çoi në krijimin e Prokurorisë Speciale. Kriza politike thellohet çdo ditë.

Punësimi ka qenë një luks për mbështetësit e qeverisë, të cilët po siguronin makineritë e votimit në këmbim. E njëjta gjë vlen edhe për subvencionet qeveritare dhe alokimin e buxhetit që janë përdorur si një mjet për mbajtjen e kontrollit të drejtpërdrejtë nga qeveria qendrore.

Të lartpërmendurat kanë sjellë që shoqëria në Maqedoni është në shtetin e Anomisë. Termi u prezantua nga sociologu francez Émile Durkheim në studimin e tij të vetëvrasjes. Ai besonte se një lloj vetëvrasjeje (anomike) rezultoi nga prishja e standardeve sociale të nevojshme për rregullimin e sjelljes. Kur një sistem shoqëror është në një gjendje anomie, vlerat e përbashkëta dhe kuptimet e përbashkëta nuk kuptohen ose pranohen më, dhe vlerat dhe kuptimet e reja nuk janë zhvilluar. Sipas Durkheim, një shoqëri e tillë prodhon, në shumë prej anëtarëve të saj, gjendje psikologjike të karakterizuara nga një ndjenjë e kotësisë, mungesës së qëllimit dhe zbrazëtisë emocionale dhe dëshpërimit. Përpjekja konsiderohet e padobishme, sepse nuk ka një përkufizim të pranuar të asaj që është e dëshirueshme.

Arsyeja kryesore e krizës aktuale janë partitë qeverisëse së bashku me partinë maqedonase të opozitës, kryesisht për shkak të kriminalitetit, korrupsionit, diskriminimit dhe

administrimit të dobët. Ata nuk kanë arritur të sjellin demokraci dhe stabilitet në vend, duke bllokuar proceset e integritimit në euro dhe duke sjellë pasiguri për qytetarët e saj.

Përveç këtyre të përmendura më lartë, ekzistojnë edhe kategori të tjera shkaqesh. Së pari, shkaqet strukturore. Metodat e përdorura sot për të siguruar rritjen ekonomike dhe zhvillimin teknologjik, në vend që të çojnë në një zhvillim të ekuilibruar priren të përkeqësojnë forma të caktuara të pabarazisë - edhe nëse të tjerët janë zvogëluar - dhe për të zmadhuar mundësitë për konfrontime të mëdha.

Së dyti, shkaqet ideologjike. Mungesat nuk janë çështja më e rëndësishme me të cilën përballlet specia njerëzore sot; shumë më tepër vështirësi shkaktohen nga qasja e pabarabartë në mjetet e prodhimit dhe shpërndarjes. Problemi nuk është mungesa e burimeve, por mënyra se si menaxhohen burimet: qasja e pabarabartë në fuqi çon në një përqendrim global të ekonomisë. Varfëria nuk është shkaktuar nga mungesat, por nga një sistem thelbësisht i padrejtë ekonomik.

Ndërgjegjësimi për varfërinë ekstreme të dikujt është gjithnjë e më i thellë kur format tradicionale të kohezionit shoqëror janë dobësuar dhe klasave më të pasura të konsumatorëve u jepet një shikueshmëri më e madhe. Në tregun e parregulluar, rreziku më i madh qëndron në faktin se sistemi bazohet ekskluzivisht në inkurajimin e rritjes së pakufizuar të konsumit si një mënyrë për të siguruar ekuilibrin shoqëror. Në një sistem të tillë si ky, nuk ka vend për të vendosur një shpërndarje të drejtë të pasurisë ose për të mbrojtur burimet e përtëritshme.

Konkurrenca për kontrollin e burimeve natyrore gjithnjë e më të pakta, duke përfshirë ujin, po bëhet më e ashpër dhe më e ashpër, megjithatë sistemet e sotme ndërkombëtare nuk kanë asnjë mënyrë për të ngritur një autoritet legjitim që do të imponojë shpërndarje të drejtë ose menaxhim ndërkombëtar. Për më tepër, nuk ka mekanizma globalë për të mbikëqyrur zhvillimet shkencore dhe teknike, diçka që u lihet agjencive kombëtare.

Më në fund, shkaqet politike. Rënia e Murit të Berlinit në 1989, triumfi i Nelson Mandelës në 1994, arrestimi i Pinochet në Londër në 1998 dhe ngjarje të tjera të ngjashme na bënë të besojmë, për një moment kalimtar, se sistemi i qeverisjes botërore nën Kombet e Bashkuara do të garantonte një qasje shumëpalëshe për zgjidhjen e konflikteve dhe një sistem efektiv i drejtësisë ndërkombëtare. Fatkeqësisht, lufta në Ballkan, gjenocidet e Ruandës në 1994

dhe tensionet e vazhdueshme në Lindjen e Mesme duket se tregojnë se konflikte të reja dhe më të ashpra priten përpara.

Sulmet e 11 shtatorit 2001, luftërat në Afganistan dhe Irak dhe bombardimet e pafund të rastësishme gjithashtu zbulojnë koston në jetën e njerëzve, jo vetëm për vetë protagonistët, por për të gjithë botën. Liderët pro-luftës të disa fuqive të mëdha - veçanërisht më të fuqishmit nga të gjithë, Shtetet e Bashkuara - kanë përdorur dhe vazhdojnë ta përdorin luftën si mjet për të zgjidhur konfliktet. Prandaj ka shumë të ngjarë që rrjetet fundamentaliste islamike të vazhdojnë të fillojnë sulme të reja në Shtetet e Bashkuara, Evropë, Afrikë dhe Azi.

Lufta është pra një rrezik real, por ka shumë rreziqe të tjera që kërcënojnë paqen dhe solidaritetin. Populizmi, fundamentalizmi dhe nacionalizmi janë në rritje dhe janë bërë një realitet në rritje dhe i fortë në demokracitë e mëdha, jo vetëm në Evropën Perëndimore dhe Lindore, por edhe në Azi dhe Amerikë. Disa vende afrikane po kërkojnë të kapërcejnë vështirësitë e tyre, por rajone të mëdha mbeten të bllokuara nga një krizë e përhershme, e tronditur nga regjime autoritare dhe të korruptuara, dhe grupe të mëdha njerëzish po përpiqen të nxjerrin një ekzistencë në situata të vështirësive ekstreme.

Në këtë kontekst, ne duhet të tërheqim vëmendjen për natyrën artificiale të shumë shteteve që u shfaqën pas pavarësisë nga sundimtarët e tyre kolonialë: ata e gjetën veten të pajisur me institucione që nuk përfillnin traditat lokale dhe me strukturat e pushtetit që shiheshin të paligjshme nga populli i tyre. Shtetet e pasura me burime kanë zhvilluar manipulim masiv në një shkallë industriale, duke lejuar një pakicë të vogël të përfitojë nga shpërblimet financiare të pasurisë kombëtare, por gjithashtu duke e kthyer vetë demokracinë në një burim konflikti, për të mos thënë një mashtrim.⁹

⁹ Michel Bauwens, Project of the day: the Forum for a New World Governance, P2P Foundation, 2012

Pasojat e krizës politike

Zgjatja e krizës politike në RMV solli me vete edhe pasoja të cilët ndikuan negativisht në zhvillimin ekonomik të vendit, në rrugëtimin e integriteteve euroatlantike dhe në migrimin e fuqisë puntore. Këtu do të përmendim disa nga pasojat e krizës politike edhe atë:

- Stagnimi I ekonomisë (stagnimi I investimeve të huaja direkte)- Kriza politike ka ndikuar edhe në ekonominë e vendit, sepse është evident stagnimi i investimeve të huaja direkte, pasi që investorët e huaj gjithnjë janë në kërkim të stabilitetit politik, i cili me vete sjell edhe stabilitetin dhe sigurinë financiare. Drejtuesi i Odës Ekonomike të Maqedonisë Veriperëndimore, Menderes Kuçi thotë se kriza politike është ajo që i largon investorët e huaj, por edhe këta vendor i çon të mendojnë që të investojnë jashtë vendit.¹⁰
- Ikja e të rinjëve për shkak të mungesës së prespektivës dhe jetës kualitative, migrimi I fuqisë punëtore- ikja e trutit (brain drain)- Zgjatja e krizës politike dhe mungesa e një sistemi politik të shëndoshë apo mungesa e institucioneve të mirëfillta demokratike, nuk krijon mundësi punësimi për të rinjtë e këtij vendi dhe i bën që të ndihen skeptikë se do të ndryshojë situata për të mirë dhe se ata do të mund të ndërtojnë një të ardhme të mirë të sigurt për ata dhe familjet e tyre në Maqedoninë e Veriut duke synuar të ndërtojnë të ardhmen në një nga vendet e Bashkimit European.
- Stagnimi euratlantik- Kriza politike në RMV ka ndikuar negativisht në rrugëtimin integriteteve euroatlantike. Komisioneri evropian Johanes Hann ua tërhoqi vëmendjen liderëve të partive politike se Maqedonia Veriore nuk ka kohë për të humbur që ta reformoj vendin. Johanes Han shtoi se ngjarjet e Kumanovës dhe sundimi i ligjit nxorren në pah se Maqedonia Veriore ishte në buzë të greminës, si në aspektin ekonomik ashtu edhe në atë politik. Gjithashtu ai shoti se bashkimi evropian nuk mund të lejojë në zonë jo stabile në kufijtë e tij dhe se qytetarët e Republikës së Maqedonisë së Veriut meritojnë më mirë dhe se nuk ka kohë për tu humbur.¹¹

¹⁰ <https://www.evropaelire.org/a/27754953.html>

¹¹ <https://alsat-m.tv/205782/>

Tejkalimi i krizës politike

Kriza ekonomiko financiare botërore më tepër u reflektua në shtet në zhvillim, sepse ato janë të varura nga mbështetja, përkrahja dhe investimet e huaja, gjë që mund të vërehet edhe në këtë moment në shtetet e Ballkanit perëndimor. Këto shtete ballafaqohen me probleme të mëdha ekonomike, por njëkohësisht janë të ballafaquara edhe me një krizë politike e cila nuk mundet të zgjidhet me zgjedhje të njëpasnjëshme të parakohshme parlamentare, si që është rasti në Kroaci, Serbi, Maqedoni dhe Greqi. Fillimi i zgjedhjes së krizës politike në këto shtete do të thotë edhe fillimi i mirëfilltë i procesit të demokratizimit të qeverisjes së shtetit. Proces i demokratizimit dhe reformimi i sistemeve autoritare sipas Samuell Hantingtonit, do të mundet të realizohet nëse merret mësim nga reformatorët demokratik gjatë vitit 1990, nga transformimet në Spanjë dhe Brazil. Marrëveshja politike në mes opozitës së moderuar dhe pozitës arbitrare erdhi si rezultat i marrëdhënieve të ndërlikuara në mes tyre, por faktor stabilizues në këtë proces ka qenë konsensusi ekzistues në mes ushtrisë dhe civilëve për rikthimin e një sistemi politik të hapur. Në veprën e tij “Vala e tretë”, S. Hantingtoni jep udhëzime për demokratizim të shteteve të cilat ende nuk kanë bërë transformimin e vërtet ose të vet shpallurit “demokratë”, janë shndërruar në regjime autoritare, prandaj edhe propozohen këto ndryshime: reformimi i sistemeve autoritare, përmbyjsja e regjimeve autoritare dhe bisedime për ndryshimin e regjimit. Këto udhëzime Hantingtoni i propozon duke bërë një elaborim të gjerë dhe të kompletuar, në mënyrë të detajuar analizon procesin e sundimit autoritar në shumë shtete, duke filluar nga Peru, Ekuador, Guatemalë, Bullgari, dhe duke përfunduar me rastet në Spanjë dhe Brazil. “Atje ku udhëheqësit autoritar nuk vdiqën dhe nuk ndërroheshin rregullisht, reformatorët demokratë duhet ta rrëzonin sunduesin dhe të vendosnin një udhëheqje pro-demokratike (Hantington 2011 : 152). Kjo që ceket më latë është praktika dhe realiteti i viteve të nëntëdhjeta nga shekulli i kaluar, kurse ajo që duhet bërë tani është ndryshimi urgjent i udhëheqësive autoritare dhe ardhja e përfaqësuesve të vërtet të popullit. Ndryshimet duhet të bëhen urgjentisht, sepse demokratizimi i vendit në këto shtete është parakusht për çdo ndryshim shoqëror, si që është ndryshimi i mënyrës së votimit, mos ju besohet atyre që e kanë zhgënjyer popullatën e vetë dhe e kanë sjell në një gjendje të mjerueshme. Ndryshimet duhet të sjellin një garniturë të re qeveritare, por në të njëjtën kohë përshëndetje me “kuazi demokratët” që kanë përcjellë gjatë tërë kohës popullatën në periudhën e tranzicionit të stërzgatur. Proces i demokratizimit të shteteve në tranzicion vazhdon të jetë

preokupim i analizave politike dhe vazhdon të preokupoj qarqet shkencore duke hulumtuar shkaqet dhe pasojat nga e kaluara e afërt, por është edhe një shpresë për gjeneratat e reja që ballafaqohen me sfidat aktuale.¹²

¹² Jonuz Abdullai, Politika dhe politikat publike, Arberia Design, 2016, f.112

KAPITULLI II

Kriza politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut

Kriza politike në Maqedoni vazhdon të thellohet duke u reflektuar në stagnimin e zhvillimit ekonomik dhe në sigurinë dhe mirëqenien e vendit. Vitet e fundit kemi zgjedhje të parakohshme, por nuk kemi zgjidhje të krizës e cila ka depërtuar në çdo pore të shoqërisë tonë, por në veçanti ajo ndikon negativisht te investitorët e huaj dhe te rinia e vendit e cila me të madhe migron në shtet evropiane dhe në SHBA. Faktori ndërkombëtar bën orvatje të njëpasnjëshme që të gjendet rrugëdalja dhe të filloje zgjidhja e krizës politike duke participuar në negociatat e “Përzihos” dhe në “klubin e deputetëve”, por rezultati i dëshiruar mungon duke u munduar që çdo subjekt politik të përfitojë poenë politik te elektorati i vet në prag të zgjedhjeve të parakohshme të parapara në dhjetor të këtij viti. Zgjedhjet e parakohshme parlamentare në Maqedoni mundet të prolongohen për në pranverë, por kriza politike dhe ajo ekonomike nuk lejon prolongim sepse ato thellohen dhe rrisin pasojat në ekonomin e vendit, duke rrezikuar paqen dhe sigurinë e qytetarëve. Maqedonia si shtet multietnik dhe multikonfesional është në një udhëkryq, zgjidhje të krizës ose vendi do të kaplohet me një konflikt ndëretnik dhe më e keqja shndrimi i konfliktit në një përplasje ndërfaqetare në shtet dhe më gjerë.¹³

Republika e Maqedonisë Veriore prej pavarimit të saj është përballur me krizën ekonomike, sociale, të sigurisë, por edhe me krizën politike. E gjithë kjo bëri që tranzicioni i shoqërisë dhe sistemit qeverisës të stagnojë dhe të thellojë ndasitë me vlerat bashkëkohore perëndimore. Kriza politike në Maqedoni u thellua edhe më tej kur kryeministri i atëhershëm Nikolla Gruevski, në janar të vitit 2015, doli në një konferencë të jashtëzakonshme për media në të cilën iu drejtua opinionit duke akuzuar liderin e LSDM-së opozitare Zoran Zaev për tentim jodemokratik dhe jo-legjitim të marrjes së pushtetit, me atë se e ka kërcënuar me audio-inçizime kompromituese në të cilat mund të dëgjohen keqpërdorime të pretenduara të zyrtarëve qeveritarë. Më pas, lideri i opozitës, Zaev, në fillim të muajit shkurt të vitit 2015, filloi me publikimin e atyre audio materialeve kompromituese, të ashtuquajtura “bomba”, të cilat tek qytetarët shkaktuan revoltë të madhe, revoltë e cila solli deri në organizimin e protestave në Shkup, si dhe në mbarë territorin e shtetit, ku kërkohet dorëheqja e Qeverisë së kryesuar nga Nikolla Gruevski.

¹³ Jonuz Abdullaj, Politika dhe politikat publike, Arberia Design, 2016, f.99

E gjithë kjo situatë solli deri tek rritja e presionit diplomatik mbi liderët politik në Maqedoni, që në fund rezultoi me arritjen e marrëveshjes politike për tejkalimin e krizës në Maqedoni (Marrëveshja e Përzhinës, 02 qershor/15 korrik) e nënshkruar nga partitë më të mëdha politike në Maqedoni, me ndërmjetësim të eurokomisarit për zgjerim, Johannes Hahn.¹⁴

Marrëveshja parashihte Qeveri teknike, në të cilën do të marrin pjesë edhe përfaqësuesit e opozitës, reforma në media, ndarjen e partisë nga shteti, formimin e Prokurorisë Speciale Publike (PSP) e cila do të punojë në rastet që dalin nga përgjimet, me qëllim që të krijohen kushtet për mbajtjen e zgjedhjeve të parakohshme korrekte dhe demokratike parlamentare.¹⁵

Zgjedhjet e parakohshme parlamentare në Republikën e Maqedonisë duhej t'i jepnin fund krizës politike në vend dhe të fillojë një fazë e re e stabilizimit të skenës politike në vend. Por, përkundrazi, jo vetëm që nuk iu dha fund krizës politike, por nga kriza politike, u shndërrua në institucionale dhe kushtetuese. Për gjendjen e tillë kontribuan rezultatet e ngushta zgjedhore të cilat i kanë dy partitë më të mëdha politike në vend, partia në pushtet VMRO-DPMNE dhe ajo opozitare Lidhja Social Demokrate e Maqedonisë (LSDM), e cila në zgjedhjet e fundit mori një kontingjent të konsiderueshëm të votave shqiptare në Maqedoni, por edhe partitë e bllokut shqiptar, Bashkimi Demokratik për Integrim (BDI), e cila në këto zgjedhje mori shumë më pak vota, ndërsa subjekti i ri politik në bllokun shqiptar, Lëvizja BESA fitoi pesë mandate dhe arriti të faktorizohet në skenën politike të Maqedonisë.

Pas këtyre rezultateve, vijuan negociata mes partive politike. Mandatin për formimin e Qeverisë, presidenti i ish Republikës së Maqedonisë Gjorge Ivanov ia dha kryetarit të VMRO-DPMNE-së, Nikolla Gruevski si parti e cila fitoi më shumë mandate në Kuvend, 51, i cili në afat prej 20 ditëve për formimin e Qeverisë nuk arriti të merret vesh me partnerin shumëvjeçar të koalicionit BDI-në, për shkak të platformës së partive politike shqiptare në Maqedoni. Kjo platformë u arritë pas zgjedhjeve të parakohshme parlamentare, e cila përmbante disa kërkesa mbi të drejtat e shqiptarëve në Maqedoni. Liderët e partive politike shqiptare u zotuan se nuk do të marrin pjesë në qeverinë e re të Maqedonisë nëse nuk pranohen kërkesat e përmendura në deklaratë. Platforma e përbashkët e partive politike shqiptare në Maqedoni, e cila në fakt është deklaratë e përbashkët e tre partive shqiptare BDI, Lëvizja BESA dhe koalicioni Aleanca për Shqiptarët, u arrit në Shkup por u firmos në Tiranë, në kabinetin e kryeministrit të Shqipërisë Edi

¹⁴ <https://www.aa.com.tr/sq/balkan/macedonia-nga-kriza-politike-n%C3%AB-at%C3%AB-institucionale/777918>

¹⁵ <https://www.almakos.com/7241-2/>

Rama.¹⁶ Pas dështimit të negociatave mes VMRO-DPMNE-së dhe BDI-së për formimin e Qeverisë, presidenti Ivanov doli para opinionit me qëndrim se mandatin do t'ia ndajë atij që do të sigurojë shumicë parlamentare prej së paku 61 nënshkrime të deputetëve por edhe sipas programit të tij nuk do të rrezikojë karakterin unitar, sovranitetin dhe identitetin e Republikës së Maqedonisë. Zoran Zaev arriti të sigurojë shumicën parlamentare edhe pse ish presidenti Gjorge Ivanov në vazhdimësi bënte përpjekje për ta penguar formimin e qeverisë së re, mirëpo ndikimi i bashkësisë ndërkombëtare në këtë rast ishte i prerë, duke bërë thirrje se Maqedonia duhet të formojë qeverinë e re dhe vendi të përkushtohet në zbatimin e reformave të ngecura, që sa më shpejtë të jetë pjesë e strukturave euroatlantike.

Platforma e qeverisë së re ishte një Maqedoni e anëtarësuar në NATO dhe BE. Për të arritur këtë duhej të plotësohej kushti i vendosur për anëtarësimin e Maqedonisë në NATO dhe fillimin e negociatave me BE-në, që ishte zgjidhja e çështjes së emrit me Greqinë, problematikë e cila e ndiqte vendin që nga pavarësimi i saj më vitin 1991. Për të arritur këtë u organizua takim të dy kryeministrave të vendeve fqinje për mbajtjen e negociatave mes Maqedonisë dhe Greqisë me ndërmjetësim të Mathew Nimetz. Me ndihmën dhe premtimin e faktorit ndërkombëtar për integrim sa më të shpejtë euro-atlantik të Maqedonisë u arrit marrëveshje mes Greqisë dhe Maqedonisë (Marrëveshja e Prespës 17 Qershor, 2018), në të cilën marrëveshje palët u dakorduan në mes vete dhe Republika Maqedonisë e ndryshoi emrin në “Republika e Maqedonisë së Veriut”.¹⁷ Pas arritjes së kësaj marrëveshje, u iniciua protokollin për anëtarësim të vendit në NATO, gjë e cila deri më tani është ratifikuar nga shumica e parlamenteve të shteteve anëtare të kësaj organizate.

Sidoqoftë, pavarësisht procesit të vazhdueshëm të reformave për integrimin në BE dhe NATO, vendi shoqërohet me termat krizë politike, probleme të sundimit të ligjit, korrupsion, etj. Në 2011, Komisioni Evropian propozoi një ndryshim në strategjinë e zgjerimit të BE dhe shpalli që negociatat duhet të fillojnë me hapjen e kapitujve 23 (Gjyqësori dhe të Drejtat Themelore) dhe 24 (Drejtësia, Liria dhe Siguria). Kjo konfirmon se këto janë çështje kryesore për tu adresuar dhe se pa sukses në këto fusha, perspektiva e BE-së e vendit nuk është e mundur.

¹⁶ <https://portalb.mk/354506-deklarata-e-perbashket-e-partive-shqiptare-te-maqedonise-ja-cfare-shkruan/>

¹⁷ <https://vlada.mk/node/15383?ln=sq>

Vitet e fundit, Republika e Maqedonisë së Veriut po përballet me një krizë të rëndë politike gjatë së cilës raportet e rregullta vjetore nga BE po marrin vlerësime më të këqija për fushat e renditura. Bashkimi Evropian është i përfshirë në procesin e zgjidhjes së krizës përmes ndërmjetësimit të tij, me propozime dhe rekomandime, veçanërisht në procesin e Przinos (së bashku me Shtetet e Bashkuara), por pa efikasitet më të madh në drejtim të përshpejtimit të zgjidhjes së problemeve.

KAPITULLI III

Roli i faktorit ndërkombëtar në zbutjen e krizës politike

Faktori ndërkombëtar në vazhdimësi është prezent në tejkalimin e krizës politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Faktori ndërkombëtar ka luajtur rol të veçantë në ndërprerjen e konfliktin ndëretnik të vitit 2001 në mes shqiptarëve dhe palës maqedone, ku shqiptarët kërkonin të drejtat e tyre dhe si pasojë erdhi konflikti. Konflikti I vitit 2001 rezultoi me Marrëveshjen kornizë të Ohrit, e cila marrëveshje rezultoi me ndihmën e bashkësisë ndërkombëtare. Ndërkombëtarët janë edhe garantues të implementimit të MKO-së. Ndërmjetësues nga bashkësia ndërkombëtare ishin: Xhejms Perdjua nga SHBA dhe Fransoa Leotar –BE (Franca), si dhe diplomat të tjerë. Kjo marrëveshje mundësoi fillimin e një epoke të re në Republikën e Maqedonisë së Veriut, ku RMV nuk do të jetë vetëm shtet i popullit maqedon por shtet edhe i popullit shqiptar.

Kriza politike në RMV u thellua edhe më tepër në vitin 2015 nga skandali i përgjimeve, gjë që solli edhe përplasjen ndërmjet pozitës dhe opozitës. Opozita filloi lëshimin e audio-inçizimeve të ashtuquajtura bomba ku kritikonte pozitën për keqpërdorime, korrupsion, krim të organizuar etj. Kjo situatë shkaktoi revoltë të qytetarët dhe u organizuan protesta në Shkup por edhe në të gjithë territorin e shtetit. E gjithë kjo situatë solli deri tek rritja e presionit diplomatik, ku faktori ndërkombëtar luajti rol serioz mbi liderët politik të vendit e cila rezultoi me Marrëveshjen e Përzhinoz. Kjo marrëveshje u nënshkrua nga partitë politike më të mëdha në Maqedoninë e Veriut me ndërmjetësimin e eurokomisarit për zgjerim Johanes Han.

Marrëveshja parashihte Qeveri teknike, në të cilën do të marrin pjesë edhe përfaqësuesit e opozitës, reforma në media, ndarjen e partisë nga shteti, formimin e Prokurorisë Speciale Publike (PSP) e cila do të punojë në rastet që dalin nga përgjimet, me qëllim që të krijohen kushtet për mbajtjen e zgjedhjeve të parakohshme korrekte dhe demokratike parlamentare. Pas nënshkrimit të marrëveshjes politike të Përzhinos, Johanes Han deklaroi se marrëveshja është e gjallë dhe partitë politike nuk duhet të humbin kohë por duhet që ta implementojnë marrëveshjen dhe se nuk duhet të humbur kohë për ta reformuar shtetin. Duke u nisur nga reformat në media, sundimi

i ligjit, reformat në gjyqësi, administratës publike. Të gjitha këto reforma do ta nxjerin vendin nga kriza politike.¹⁸

Udhërrëfyesi institucional i destinuar për të zgjidhur krizën politike u karakterizua nga një seri ekspertësh dhe analiza të zhvilluara nga bashkësia ndërkombëtare, si dhe marrëveshje specifike politike të arritura midis udhëheqësve të katër partive më të mëdha politike në Republikën e Maqedonisë. Periudha pas botimit të Raportit të Grupit të Lartë të Ekspertëve, dmth. Raportit të Priebe, dhe Prioriteteve të Reformës Urgjente më 8 qershor 2015 shënoi një fazë të rëndësishme në negociatat për ndërmjetësimin e një marrëveshje politike për t'i dhënë fund krizës së thellë politike. Këto negociata rezultuan në Marrëveshjet e Przinos të nënshkruar në 2 Qershor, 19 Qershor dhe 15 Korrik 2015. Qëllimi kryesor i Marrëveshjes së Przinos ishte sigurimi i reformave legislative dhe institucionale të nevojshme për organizimin e zgjedhjeve të drejta, të lira dhe demokratike, të cilat do të gëzonin besimin e të gjithëve qytetarët dhe do të shënonin fundin e krizës së thellë politike në shtet. Marrëveshja e Przinos u miratua nga liderët e partive më të mëdha politike në Republikën e Maqedonisë dhe zbatimi i saj është i garantuar nga Bashkimi Evropian dhe SHBA, të cilat këmbëngulën për vendimmarrje konsensuale për të gjitha çështjet që dalin nga kjo marrëveshje.

Zbatimi i Marrëveshjes së Przinos dhe kapitujve më të rëndësishëm nga Prioritetet e Reformës Urgjente u ndoq me vështirësi për shkak të shkeljeve të shumta të afateve, të shkaktuara kryesisht nga pengesat që bënë partitë në pushtet gjatë procesit të implementimit të saj. Ishte pikërisht kjo çështje që nënvizoi të dy letrat drejtuar bashkësisë ndërkombëtare, të përkrahura nga më shumë se 75 organizata të shoqërisë civile.

Menjëherë pas fillimit të fazës zgjedhore në lidhje me zbatimin e Marrëveshjes së Przinos, u shfaq një mosmarrëveshje rreth çështjes nëse kushtet minimale për organizimin e zgjedhjeve të drejta, demokratike, të lira dhe të besueshme kanë qenë të siguruara, të cilat ishin planifikuar të mbahen në 24 Prill 2016. VMRO-DPMNE, BDI dhe PDSH pretendonin se kushte të tilla janë në krijuar ose mund të krijohen, ndërsa LSDM, duke iu referuar vlerësimeve të bëra nga Komisioni Shtetëror i Zgjedhjeve dhe faktorëve të tjerë të rëndësishëm, kundërshtuan që kushtet e përmendura nuk mund të sigurohen brenda afateve të shkurtra, duke pasur parasysh

¹⁸ <https://portalb.mk/191807-han-marreveshja-e-perzhinos-patijeter-te-implementohet/>

vonesat e shumta në vendosjen e kornizës legislative dhe institucionale për organizimin e zgjedhjeve të parakohshme parlamentare.

Faktori ndërkombëtar ka luajtur rol të veçantë edhe në anëtarësimin e Maqedonisë në NATO. Shkaku i mospranimit të Maqedonisë në këtë organizatë ishte çështja e kamotshme e emrit me Greqinë problematik e cila e ndiqte Maqedoninë prej pavarësimit të saj nga viti 1991. Greqia i kishte vendosur veto dhe pa u zgjidhur problemi i çështjes së emrit Maqedonia nuk mund të anëtarësohej në këtë organizatë.

Me ndihmën e bashkësisë ndërkombëtare u caktua takim midis dy kryeministrave të vendeve për mbajtjen e negociatave ndërmjet Maqedonisë dhe Greqisë dhe me ndërmjetësimin e Mathew Nimetz. Pas mbajtjes së negociatave u arrit marrëveshje mes Greqisë dhe Maqedonisë (Marrëveshja e Prespës 17 Qershor, 2018), në të cilën marrëveshje palët u dakorduan në mes vete dhe Republika Maqedonisë e ndryshoi emrin në “Republika e Maqedonisë së Veriut”. Pas arritjes së kësaj marrëveshje, u iniciua protokoli për anëtarësim të vendit në NATO.

Mirëpo si erdhi deri tek ky ndryshim? Siç cekëm më herët, në vitin 2015, pasi që Maqedonia u përfshi nga një valë demonstratash nga grupe të ndryshme shoqërore dhe përplasjet e përgjakshme shpërthyen në Kumanovë, u nënshkrua e ashtuquajtura marrëveshje Przhino, nën presionin e BE-së. Kjo kishte për qëllim të dobësonte ndikimin e partisë në pushtet mbi institucionet shtetërore dhe të krijonte kushte për të mbajtur zgjedhje demokratike, të cilat ishin planifikuar për në 24 Prill 2016. LSDM u kthye në parlament, përfaqësuesit e saj duhej të ishin përfshirë në qeveri dhe Nikola Gruevski duhej të kishte dhënë dorëheqjen 100 ditë para zgjedhjeve. Për më tepër, Prokurori Special duhej të kishte hetuar parregullsitë e zbuluara në regjistrimet e dëgjuara.

Këto kushte në fakt u plotësuan, por në fakt VMRO-DPMNE, me rrjetin e mbështetësve të saj besnikë, ishte në gjendje të parandalonte veprimet që synonin të dobësonin ndikimin e saj dhe të bllokonin zbatimin e marrëveshjes.

Ligji mbi mediat nuk u ndryshua, as lista e votuesve nuk u verifikua në përputhje me rekomandimet nga OSBE. Media ende favorizon qartë partinë në pushtet, ndërsa lista jo e besueshme e votuesve e bën të lehtë mashtrimin elektoral.

VMRO-DPMNE është e vendosur të konfirmojë dominimin e saj në zgjedhjet e ardhshme. Vetëm duke ruajtur status quo-në do të sigurojë mosndëshkimin e saj dhe do të mbajë elitat në pushtet në pushtet, madje edhe me koston e - sipas mendimit të tyre - një rrezik të përkohshëm për stabilitetin e shtetit që mund të paraqitet nga tensionet etnike të ringjallura.

Në shkurt, BE dhe SH.B.A. kërkuan që zgjedhjet të shtyhen për në 5 Qershor të këtij viti, duke argumentuar se duhet më shumë kohë për të siguruar standardet demokratike. Politika e BE-së ndaj krizës në Maqedoni ka minuar besueshmërinë e Brukselit si një aktor që i kushton shumë rëndësi përputhshmërisë me stabilitetin afatgjatë dhe standardet demokratike. Në vend të një zgjidhje gjithëpërfshirëse për problemet e Maqedonisë, e cila do të përfshinte gjithashtu negociatat me Greqinë dhe zhblokimin e procesit të integrimit në BE, përfaqësuesit e Brukselit kanë punuar në drejtim të rregullimit të një marrëveshje të shpejtë, zbatimi i së cilës ka qenë i diskutueshëm që nga fillimi, dhe ku shanset të demokratizimit të sistemit politik nuk janë të mëdha. Për më tepër, bashkëpunimi i BE me qeverinë në Shkup për çështjen e migracionit do të legjitimonte qeverinë jodemokratike të VMRO-DPMNE, duke dobësuar kështu pozicionin e opozitës dhe shoqërisë civile. Problemet strukturore të Maqedonisë do të thellohen më tej dhe tensionet shoqërore dhe etnike do të vazhdojnë të paraqesin një kërcënim për stabilitetin e shtetit.

Unioni Evropian

Lehtësuesit ndërkombëtarë, në veçanti ambasadori i BE Aivo Orav dhe ambasadori amerikan Jess Baily, bënë një përpjekje për të krijuar një proces që duhet të zgjidhë dilemën nëse janë dhënë zotime për të mbajtur zgjedhjet, duke iu drejtuar Kryeministrit Emil Dimitriev dhe udhëheqësve të katër politikave më të mëdhenj partitë me një letër, 4 dërguar në 28 janar 2016. aty ata kanë kryer për të zhvilluar një vlerësim të saktë nga 20 -të shkurt të vitit 2016, në lidhje me zbatimin e reformave të lidhura me zgjedhjet që dalin nga Prizino Marrëveshje dhe urgjente për reformën Prioritetet, strukturuar rreth tre pikë, ato duke qenë: 1) sistemi zgjedhor - rishikimi i listës së zgjedhësve, duke siguruar të gjitha burimet e nevojshme për funksionimin e papenguar të KSHZ-së (KSHZ-ja të plotësohet dhe financohet); 2) rregullat e medias - zbatimi më i hollësishëm i detyrimeve ligjore sipas Ligjit për Shërbime Audio dhe Audio-Vizuale (neni 61) në lidhje me prezantimin objektiv dhe të paanshëm të mediave të ngjarjeve me trajtim të barabartë të pikëpamjeve dhe mendimeve të ndryshme ; 3) ndarja e shtetit dhe partisë në lidhje me funksionimin e administratës publike - masa të qarta për të parandaluar presionet e partive ndaj nëpunësve civilë dhe sanksionet për rastet e mëparshme të presioneve dhe kërcënimeve.

Në prag të publikimit të vlerësimit të përgatitur nga Ambasada e delegacionit dhe SHBA e BE-së më 20 th shkurt 2016, shtatë organizations⁵ shoqëria civile kryen monitorim të rregullt dhe të jashtëzakonshëm analiza mbi disa tema të mbuluara nën Prizino Marrëveshjes kanë vendosur për të zhvilluar një analizë të shkurtër të arritjeve dhe problemeve nën secilën nga tre fushat e identifikuar në letrën e bashkësisë ndërkombëtare. Prezantimi i gjetjeve të analizave pasohet nga një seksion mbi konkluzionet dhe rekomandimet që adresojnë pyetjen thelbësore: Çfarë duhet bërë për Maqedoninë për të mbajtur zgjedhje të drejta, të lira dhe demokratike? Këto shtatë organizata të shoqërisë civile gjithmonë kanë mbështetur që përgjigjja e kësaj pyetje është dukshëm më e rëndësishme sesa çështja teknike në lidhje me datën e zgjedhjeve. Duke punuar në këtë analizë, organizatat e shoqërisë civile u drejtuan nga një qëllim kryesor: zgjedhjet e ardhshme parlamentare në Maqedoni për të siguruar zgjedhjen e institucioneve legjitime që do të garantonin daljen nga kjo krizë e thellë politike dhe institucionale dhe do të hapnin perspektiva për demokratizimin e shoqërisë maqedonase

Negociatat që zhvilloheshin midis udhëheqësve të katër partive kryesore politike: Ali Ahmeti (BDI), Zoran Zaev (LSDM), Nikola Gruevski (VMRO-DPMNE) dhe Menduh Taci (DPA), u monitoruan dhe u lehtësuan nga bashkësia ndërkombëtare, përfshirë Ambasadorin e BE Aivo Orav dhe ambasadori amerikan Jess Bailey. Marrëveshja mbi jo-dhunën ishte rezultati nga takimi i tretë (14 maj 2015), pasuar nga pushimi disa ditë në bisedime për shkak të tubimeve të njoftuara më parë të organizuara nga LSDM (17 maj) dhe nga VMRO-DPMNE (18 maj). Përpjekja deklarative u demonstrua nga Presidenti i Shtetit Gjorge Ivanov për të pritur negociatat ndërpartiake në rezidencën e tij; megjithatë, dy takime vijuese vazhduan të zhvilloheshin me ftesë nga Komisioneri Johannes Hahn dhe përfundimisht u transferuan në ambientet e Klubit të Deputetëve nën një dinamikë të intensifikuar deri në 2 Qershor 2015 kur udhëheqësit e partive miratuan projekt-marrëveshjen.

Paralelisht me negociatat, LSDM vazhdoi të publikojë biseda komprometuese të përgjuara që padyshim sugjeruan vepra penale të një hapësire të paparë. Kampi i quajtur "Qytetarë për Maqedoninë" i vendosur para ndërtesës së qeverisë dhe kampi i sportelit para ndërtesës së parlamentit, të dy të ngritur pas tubimeve përkatëse, shërbyen si pika politike dhe organizuan ngjarje të ndryshme. Sipas banorëve të tij, kampi që mbështeste qëndrimet qeveritare ishte ngritur për shkak të besimit të tyre se LSDM punon për të shtypur dhe shkatërruar shtetin, ndërsa kampi që mbështeste qëndrimet e opozitës kërkoi përgjegjësi politike nga VMRO-DPMNE si parti qeverisëse. Të dy kampet u shpërndanë pasi u nënshkrua Marrëveshja e Przinës në 15 korrik 2015.

Negociatat vazhduan në një atmosferë të tensionuar që ishte kryesisht rezultat i faktit se një grup figurash publike ishin duke vizituar komunat në të gjithë vendin dhe organizuan debate publike për të dërguar mesazhe se negociatat kanë një komplot konspirativ, dmth konspiracioni po hartohet për të anuluar Republikën e Maqedonisë negociatat dhe as marrëveshja nuk është e nevojshme. Njëri prej tyre inkurajonte rregullisht dhunën ndaj disa analistëve, gazetarëve dhe kolumnistëve të orientuar drejt opozitës, duke i treguar me emër dhe mbiemër dhe se ata duhet të varroseshin në hendek 10 metrash, të mbuluar me pllakë betoni .

Disa OSHC dhe lëvizje qytetare kërkuar të përfshihen në negociatat midis udhëheqësve të partive në cilësinë e një organi mbikëqyrës dhe / ose këshillues, me qëllim për të rritur rolin e

qytetarëve në vendimmarrjen për të ardhmen politike të shtetit, si dhe për të siguruar një qëndrueshmëri më të madhe të vendimeve të marra në prani të përfaqësuesve të shoqërisë civile.

Komisioneri Johannes Hahn luajti një rol kryesor në sjelljen e Nikolla Gruevskit dhe Zoran Zaev në tryezë dhe angazhimin e tyre në dialog, veçanërisht duke pasur parasysh që as Presidenti i Shtetit, as Ali Ahmeti dhe Menduh Taci, nuk dolën si aktorët kryesorë në negociata. Pasi LSDM lëshoi përgjime ku zyrtarë nga PDSH dhe BDI i premtojnë besnikërinë e tyre deri në vdekje shefit të shërbimeve sekrete Saso Mijalkov, besueshmëria e tyre publike u trondit, duke rezultuar në rolin e tyre të vogël në negociata, dhe më vonë në zbatimin e asaj që është rënë dakord, të cilën ne jemi duke dëshmuar në ditët e sotme. Në disa raste, Komisioneri Hahn përsëriti se arritja e çdo marrëveshjeje për të kapërcyer krizën politike kërkon që të dy palët të demonstrojnë gatishmëri për të bërë lëshime dhe gatishmëri për të zbatuar atë që është rënë dakord. Në paraqitjet e tyre përkatëse publike, Komisioneri Hahn dhe Eurodeputetët Ivo Vajgl, Eduard Kukan dhe Richard Howitt në mënyrë të përsëritur bënë thirrje për dialog ndërpartiak dhe besim të ndërsjellë, rivendosjen e besimit të publikut në institucionet shtetërore dhe përgjegjësinë politike për cilindo dhe të gjithë politikanët e implikuar ose që kanë kryer veprime të paligjshme.

Pasi Marrëveshja e Przinov u shpërnda gjerësisht në publik, Peter Vanhoutte u bashkua me negociatat ndërpartiake në cilësinë e ndërmjetësit të deleguar nga Komisioni Evropian dhe i mandatuar për të lehtësuar zbatimin e marrëveshjes në fjalë. Vanhoutte ka për detyrë të kryesojë grupet e punës për zbatimin e Marrëveshjes së Przinov, të cilat përbëhen nga anëtarë të emëruar nga partitë nënshkruese: Renata Deskoska dhe Radmila Sekerinska nga LSDM, Nikola Poposki dhe Nikola Todorov nga VMRO-DPMNE, Artan Grubi dhe Musa Dzaferi nga BDI, Imer Aliu dhe Luan Tresi nga PDSH.

Një ditë pasi Marrëveshja e Przinov u nënshkrua më 15 korrik 2015, takimi i Këshillit të Stabilizim-Asociimit midis Maqedonisë dhe Bashkimit Evropian u thirr të zhvillohej në 20 korrik 2015. Ky sesion i 12-të i SAC u kryesua nga Nikola Poposki, Ministri i Punëve të Jashtme të Republikës së Maqedonisë. Përfaqësimi i Bashkimit Evropian dhe veprimi në emër të Përfaqësuesit të Lartë Frederica Mogherini, Zëvendës Kryeministri dhe Ministri i Jashtëm i

Sllovakisë Miroslav Lajcak bashkë-kryesuan takimin. Komisioneri Johannes Hahn përfaqësoi Komisionin Evropian. Takimi i KSA ishte gjithashtu i pranishëm nga Zëvendës Kryeministri për Çështjet Evropiane në Qeverinë e Republikës së Maqedonisë Fatmir Besimi .

Me këtë rast, pjesëmarrësit shqyrtuan reformat në lidhje me përmbushjen e kritereve politike dhe mirëprirjen Marrëveshjen e Przinot të arritur në 15 korrik 2015, si një nga shumë hapat kryesorë të nevojshëm për të adresuar krizën e rëndë politike.

Këshilli i Stabilizim Asociimit vuri në dukje faktin se qeveria hartoi Planin e Veprimit për të adresuar Prioritetet e Reformës Urgjente në fushat e sundimit të ligjit dhe gjyqësorit, administrata publike, media, reformat zgjedhore, marrëdhëniet ndëretnike dhe qeverisja ekonomike. Për më tepër, u bë njoftimi i duhur për përpjekjet për të zbatuar rekomandimet e Komitetit Hetimor të krijuar për ngjarjet nga 24 Dhjetori 2012. Përveç kritereve politike, njoftimi i përbashkët për shtyp i SAC adreson dy tema të tjera: situatën ekonomike dhe trajtimin e krizës së refugjatëve. Për sa i përket krizës së refugjatëve, ky Këshill mirëpriti përpjekjet e vendit për të menaxhuar këtë situatë, ndërsa për sa i përket kritereve ekonomike ai mirëpriti paketën e masave në lidhje me menaxhimin e financave publike. Për më tepër, SAC “mirëpriti nivelin e lartë të integritetit tregtar dhe pranimin në Konventën e Përbashkët të Transportit në BE. SAC kujtoi propozimin e Komisionit të Tetorit 2009 mbi kalimin në fazën e dytë të Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit. Ai konfirmoi se vendimi për këtë propozim mbetet në Këshillin e BE-së.

Më 18 shtator 2015, u zhvillua në Shkup takimi i Dialogut të Anëtarësimit të Nivelit të Lartë, i kryesuar nga Komisioneri i BE-së Hahn dhe Kryeministri Nikola Gruevski. Përveç ministrave të qeverisë, në këtë takim morën pjesë gjithashtu presidenti dhe nënkryetari i Këshillit Kombëtar për Integritetin Evropian (KKIE). Pikat kryesore të rendit të ditës të rishikuara në këtë takim përfshinin vërejtjet e regjistruara në Prioritetet e Reformës Urgjente.

Takimi i HLAD kishte një kohë të veçantë, duke pasur parasysh se ai u zhvillua disa javë para datës së prerë për Raportin e Progresit të KE për Republikën e Maqedonisë, i cili përfshinte vlerësime në fusha / kapituj individualë, si dhe përmbushjen e kritereve të anëtarësimit. Në atë takim, takimi mirëpriti emërimin dhe krijimin e Prokurorisë Speciale të ngarkuar me hetimin e aktiviteteve të mundshme të paligjshme që dalin nga bisedat e përgjuara të përgjuara. Sipas njoftimit të përbashkët për shtyp të lëshuar pas takimit të HLAD: “Kryeministri Gruevski dhe

Komisioneri Hahn ripohuan angazhimin për të zbatuar Prioritetet e Reformës Urgjente me qëllim të hapjes së negociatave të pranimit sa më shpejt të jetë e mundur .

Më poshtë do të prezantojmë disa data të rëndësishme ku shihet ecuria dhe përpjekjet e Republikës së Maqedonisë së Veriut drejt BE-së. Këtu janë cekur disa nga ngjarjet më të rëndësishme në zhvillimin e marrëdhënieve ndërmjet Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Bashkimit Evropian:¹⁹

- Në Tetor 1992 Republika e Maqedonisë emëroi përfaqësuesin e saj në Bruksel;
- Në 22 dhjetor 1995 Republika e Maqedonisë dhe Bashkimi Evropian vendosën marrëdhënie diplomatike kur Bashkimi Evropian nisi bisedimet me Republikën e Maqedonisë në drejtim të arritjes së marrëveshjes në sferën e tregtisë, operacioneve financiare dhe transportit;
- Në 10 Mars 1996 Republika e Maqedonisë u bë partner i plotë në programin PHARE;
- Në 20 Qershor 1996, në Bruksel, u nënshkruan Marrëveshja për bashkëpunim me Republikën e Maqedonisë dhe bashkësive Evropiane dhe Marrëveshja për transport;
- Në 21 dhe 22 Mars 1998, në Shkup u mbajt takimi i parë i këshillit të përbashkët për bashkëpunim. Këshilli u formua me qëllim që të ndjek realizimin e Marrëveshjes për bashkëpunim, arritjet dhe zhvillimin në reformat strukturore, si dhe të jap sygjerrime dhe udhëzime në lidhje me çështje të caktuara specifike;
- Në 24 Janar 2000 u miratuan direktivat e Komisionit Evropian të propozuara nga Këshilli i Bashkimit Evropian, të cilat kanë të bëjnë me rritjen e nivelit të bashkëpunimit mes Republikës së Maqedonisë dhe Bashkimit Evropian, si dhe të nisjes formale të bisedimeve për anëtarësim të mundshëm në Bashkimin Evropian;
- Në 5 Prill 2000, në përputhje me vendimin e Lisabonit të Komisionit Evropian, zyrtarisht nisi raundi i parë i bisedimeve mes Republikës së Maqedonisë dhe Bashkimit Evropian për MSA. Bisedimet për MSA u realizuan brenda një periudhe shumë të shkurtër (Prill – Nëntor 2000) përmes 3 raunde kryesore bisedimesh dhe 5 takimesh në nivel ekspertësh, në fakt bisedime teknike;

¹⁹ <http://www.sep.gov.mk/en/content/?id=8#.X2xXpWgzYdU>

- Në 34 Nëntor, në margjinat e Samitit në Zagreb, u parafua MSA;
- Në 16 Shkurt 2001 u parafua Marrëveshja e përkohshme për rregullimin e dispozitave tregtare të MSA;
- Në 9 Prill, në Luksemburg, u nënshkrua MSA. Në të njëjtën kohë u nënshkrua edhe Marrëveshja e përkohshme për tregti dhe çështje tregtare mes Republikës së Maqedonisë dhe Bashkimit Evropian, e cila hyri në funksion që nga 1 Qershor i vitit 2001;
- Në 20 Qershor 2003 liderët e vendeve-anëtare miratuan “Agjendën e Selanikut për Ballkanin Perëndimor”, me të cilën u konfirmua perspektiva evropiane e vendeve të rajonit. Me këtë dokument u përcaktuan instrumentet për qasje në procesin e stabilizim-asocimit;
- Në 1 Prill 2004, pas ratifikimit nga të gjithavendet anëtare të Bashkimit Evropian, hyri në fuqi Marrëveshja për stabilizim dhe asociim, deri tani ka përfunduar cikli i nëntë i mbledhjeve të organeve institucionale të themeluara në kuadër të MSA;
- Në 22 Mars 2004, në ceremoni zyrtare në Dublin, Republikën e Irlandës, Qeveria e Republikës së Maqedonisë dorëzoi kërkesën për antarësim në Bashkimin Evropian;
- Në 6 Shtator 2004, Qeveria e Republikës së Maqedonisë miratoi Strategjinë Nacionale për integrim Evropian;
- Në 1 Tetor 2004, kryetari i Komisionit Evropian Romano Prodi, dorëzoi Pyetësin e Komisionit Evropian për Qeverinë e Republikës së Maqedonisë;
- Në 14 Shkurt 2005, në Bruksel, delegacioni i Republikës së Maqedonisë dorëzoi përgjigjet e Pyetësit të Komisionit Evropian kryetarit të Komisionit Evropian Hoze Manuel Baroso;
- Në 9 Nëntor 2005, Komisioni Evropian publikoi mendimin për kërkesën e Republikës së Maqedonisë për antarësim në Bashkimin Evropian. Në mendim propozohet dhënia e statusit kandidat për antarësim në Bashkimin Evropian;
- Në 17 Dhjetor 2005, Kryesia e Këshillit Evropian në Bruksel Maqedonisë i dha statusin kandidat për antarësim në Bashkimin Evropian;
- Në 30 Tetor 2007 u nënshkruan: Marrëveshja financiare mes Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Komisionit të bashkësive Evropiane për Programin Nacional për vitin 2007 në kuadër të instrumentit për ndihmë para aderimit (IPA) dhe Marrëveshja kornizë mes Republikës së Maqedonisë dhe Komisionit të bashkësive Evropiane për rregullat e

bashkëpunimit lidhur me ndihmën financiare. Republika e Maqedonisë është vendi i parë në rajon projektet e të cilit u miratuan nga Komisioni Evropian dhe vendi i parë në rajon i cili nënshkruajti Marrëveshjen financiare me të cilën u mundësua shfrytëzimi i mjeteve nga fondet IPA.

- Në shkurt 2008, Këshilli miratoi Partneritetin për qasje për Republikën e Maqedonisë, i cili konfirmon prioritetet kyçe për zhvillim si dhe sferat të cilat kanë nevojë për arritje më të mëdha në procesin e aderimit;
- Që nga tetori i vitit 2009, në përputhje me progresin e arritur të Republikës së Maqedonisë në përputhjen e Marrëveshjes për stabilizim dhe asociim, progresin në përmbushjen e kriteriumeve politike, përputhjen me legjislacionin Evropian si dhe progresin në lidhje me të gjitha sferat lidhur me dialogun për liberalizimin e vizave, Komisioni Evropian rekomandoi nisje të bisedimeve për antarësim të plotë të Republikës së Maqedonisë në Bashkimin Evropian;
- Në Tetor 2009, Komisioni Evropian dha propozim për kalim në fazën e dytë të implementimit të MSA;
- Në 19 Dhjetor 2009, në përputhje me progresin e vendit në sferën e drejtësisë, lirisë dhe sigurisë dhe përmbushjen e standardeve në kuadër të dialogut për liberalizim të vizave, rezhimi i vizave për Republikën e Maqedonisë u ndërpre;
- Në 15 Mars 2012 - Filloi Dialogu për qasje në nivel të lartë i udhëhequr nga Krzetari i Qeverisë së Republikës së Maqedonisë Nikola Gruevski dhe Komisar i përgjegjës për zgjerim Shtefan Fzle. Dialogu krijoi dinamikë në procesin reformues për qasje në Bashkimin Evropian përmes përforcimit të besimit dhe rritjes së perspektivës evropiane të vendit, dhe i njëjti ishte fokusuar në sfidat krzesore në këto 5 sfera: liria e të shprehurit në medime, mbiyotërimi i të drejtës, reforma në administratën publike, reformat zgjedhore dhe përforcimi i ekonomisë së tregut. deri tani janë mbajtur 4 takime të dialogut për qasje.

NATO

Në faqen e zyrtare të NATO-s ceket se “Aleatët janë të përkushtuar të mbajnë derën e NATO-s të hapur për partnerët e Ballkanit Perëndimor që dëshirojnë të bashkohen me Aleancën, ndajnë vlerat e saj dhe janë të gatshëm dhe të aftë të marrin përsipër përgjegjësitë dhe detyrimet e anëtarësimit. Integrimi Euro-Atlantik shihet si mënyra më e mirë për të siguruar siguri dhe qëndrueshmëri afatgjate, të vetë-qëndrueshme në rajon.”²⁰

Sipas të dhënave të cekura aty, Republika e Maqedonisë së Veriut u bashkua me Partneritetin e NATO-s për Paqen (PfP) në 1995. Në 1999, vendi u bashkua me Planin e Veprimit të Anëtarësimit, i cili përcakton planet e tij të reformës dhe afatet kohore në një Program Vjetor Kombëtar.

Mirëpo ky rrugëtim për Republikën e Maqedonisë së Veriut ka qenë i gjatë edhe i mundimshëm. Në Samitin e Bukureshtit në Prill 2008, Aleatët ranë dakord që një ftesë për t'u bashkuar me Aleancën do të shtrihej në vend (në kohën e njohur si ish Republika Jugosllave e Maqedonisë) sa më shpejt që të ishte një zgjidhje e pranueshme nga të dy palët për çështjen mbi emrin e saj arriti me Greqinë. Kjo marrëveshje u përsërit vazhdimisht në Samitet pasuese.

Në Samitin e Brukselit në korrik 2018, Aleatët mirëpritën marrëveshjen historike midis Athinës dhe Shkupit për zgjidhjen e çështjes së emrit dhe ftuan qeverinë në Shkup të fillojë bisedimet e pranimit për t'u bashkuar me NATO. Aleatët gjithashtu kërkuar përparim të mëtejshëm në reformat e rëndësishme para dhe pas pranimit.

Një kusht i rëndësishëm për përfundimin e suksesshëm të procesit të pranimit në NATO ishte zbatimi i plotë i të gjitha procedurave të brendshme të përshkruara në lidhje me marrëveshjen për zgjidhjen e çështjes së emrit - këto procedura ishin përfunduar deri më 15 shkurt 2019. Aleatët vazhduan të inkurajojnë dhe mbështesin vazhdimin e përpjekjeve të reformës brenda vendit, veçanërisht me synimin për të siguruar dialog efektiv demokratik, liri mediatike, pavarësi gjyqësore dhe një shoqëri shumë-etnike plotësisht funksionale.

²⁰ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48830.htm

Aleatët nënshkruan Protokollin e Anëtarësimit në 6 Shkurt 2019. Protokollin e Anëtarësimit u ratifikua më pas nga secili prej 29 Aleatëve sipas procedurave kombëtare. Maqedonia e Veriut u bë një anëtare e plotë e Aleancës kur Instrumenti i Anëtarësimit u depozitua në Uashington në 27 Mars 2020.

Që nga ajo datë, zyra Ndërlidhëse e NATO-s në Shkup përqëndrohet në mbështetjen e Maqedonisë së Veriut me reformat e mbrojtjes dhe integrimin e plotë të vendit në Aleancë. Krahas kësaj, duhet cekur se për shumë vite, Republika e Maqedonisë së Veriut ka ofruar mbështetje të vlefshme për operacionet dhe misionet e drejtuara nga NATO në Afganistan dhe Kosovë.

Nga ana tjetër, bashkëpunimi i Maqedonisë së Veriut me NATO-n si partner ka qenë reciprokisht i dobishëm dhe përfshin:

➤ Ndërtimin e aftësive dhe ndërveprimit

Një fokus i rëndësishëm i bashkëpunimit ka qenë zhvillimi i aftësisë së forcave të Maqedonisë së Veriut për të punuar së bashku me forcat nga vendet e NATO-s dhe partnerë të tjerë, veçanërisht në operacionet paqeruajtëse dhe menaxhimin e krizave. Pjesëmarrja në planifikimin e përbashkët, stërvitjen dhe ushtrimet ushtarake ka qenë thelbësore në këtë drejtim.

Në 2005, vendi u bashkua me Konceptin e Aftësive Operative, një mekanizëm përmes të cilit njësitë në dispozicion për operacione mund të vlerësohen dhe integrohen më mirë me forcat e NATO-s për të rritur efektivitetin operacional.

Pjesëmarrja në Programin e Rritjes së Edukimit në Mbrojtje ka ndihmuar në përmirësimin e arsimit dhe trajnimit, gjë që është thelbësore për përpjekjet e reformës së mbrojtjes së vendit. Përmes pjesëmarrjes në Programin e Ndërtimit të Integritetit, Maqedonia e Veriut ka punuar për të forcuar qeverisjen e mirë në sektorin e mbrojtjes dhe sigurisë dhe për të zvogëluar rreziqet e korrupsionit duke forcuar transparencën dhe llogaridhënien.

Në vitin 2013, Qendra Rajonale e Punëve Publike të vendit në Shkup u njoh si një Qendër Trajnimi dhe Edukimi e Partneritetit, duke hapur aktivitetet e saj për Aleatët dhe partnerët.

Republika e Maqedonisë së Veriut në vazhdimësi ka dhënë mbështetje për operacionet e drejtuara nga NATO, edhe atë:²¹

- Maqedonia e Veriut vendosi trupa në mbështetje të Forcës Ndërkombëtare të Ndhmës së Sigurisë të udhëhequr nga NATO në Afganistan nga viti 2002 deri në fund të vitit 2014. Ajo aktualisht po mbështet misionin e Ndhmës së Vërtetë për të trajnuar, këshilluar dhe ndihmuar forcat afgane të sigurisë.
- Vendi ishte një partner kryesor në mbështetjen e operacioneve të stabilizimit të drejtuara nga NATO në Kosovë në 1999, ndërsa forcat e NATO-s vendosën Maqedoninë e Veriut për të ndaluar përhapjen e konfliktit si dhe për të siguruar mbështetje logjistike për Forcën e Kosovës (KFOR). Aleatët gjithashtu ofruan ndihmë humanitare për të ndihmuar Maqedoninë e Veriut të merret me përmytjen e refugjatëve nga Kosova. Vendi, i cili dikur priti një shtab ushtarak të NATO-s në Shkup gjatë periudhës operationale të KFOR, vazhdon të sigurojë mbështetje të vlefshme të vendit pritës për trupat e KFOR që tranzitojnë territorin e tij.
- Për më tepër, bashkëpunimi praktik me Qendrën Koordinuese të Reagimit të Fatkeqësive Euro-Atlantike (EADRCC) gjithashtu ka rritur aftësitë dhe ndërveprimin e menaxhimit të krizave.
- Maqedonia e Veriut ka qenë e angazhuar në mënyrë aktive me Programin e Shkencës për Paqen dhe Sigurinë e NATO-s që nga viti 1998. Aktivitetet e fundit janë përqendruar veçanërisht në mbrojtjen kibernetike dhe kundër-terrorizmin, mbrojtjen kundër agentëve kimikë, biologjikë, radiologjikë dhe bërthamorë dhe sigurinë mjedisore.
- Qeveria kombëtare dhe organizatat joqeveritare lokale kanë dhënë informacion publik mbi NATO dhe marrëdhëniet e saj me Maqedoninë e Veriut, me mbështetjen e NATO-s, Zyrës së saj të Ndërlidhjes, si dhe të Aleatëve individualë dhe vendeve partnere.

²¹ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48830.htm

Përfaqësuesit diplomatik

Kriza bëri që Komisioneri i Zgjerimit i BE Johannes Hahn të ndërhynte. Pas një serie takimesh të vështira në Strasburg dhe Shkup që Hahn ndërmjetësoi midis udhëheqësve të dy partive më të mëdha të Maqedonisë dhe udhëheqësve të tjerë të opozitës, u arrit një marrëveshje.

Në një masë të caktuar, perspektiva e anëtarësimit në BE do të vazhdojë të ndikojë në situatën politike në Maqedoni. Në terma të gjerë, krijimi politik i Maqedonisë mbështet pranimin në BE, i cili i jep Brukselit ndikim në politikën maqedonase. Për shembull, dy marrëveshjet e fundit politike midis VMRO-DPMNE dhe LSDM ishin rezultatet e presionit të BE për një zgjidhje.

Më 2 qershor, Hahn njoftoi se të katër partitë kishin rënë dakord për zgjedhjet e parakohshme në prill 2016 dhe për dorëheqjen e qeverisë së Gruevskit përpara atyre zgjedhjeve. Gruevski dha dorëheqjen në janar dhe parlamenti u shpërnda në 6 prill.

Por menjëherë pasi Ivanov njoftoi përfundimin e hetimit dhe fali të dyshuarit kryesorë në përgjimet në 12 Prill, shpërthyen disa ditë rresht të protestave të dhunshme.

Zyrtarët në Bruksel dhe Uashington kanë thënë se veprimi i Ivanov për t'i dhënë fund hetimit në përgjim ka rrezikuar besueshmërinë e sondazheve të ardhshme. Hahn i BE shkroi në Twitter në 12 Prill se ai kishte "dyshime serioze nëse zgjedhjet e besueshme janë ende të mundshme".

Kriza bëri që Komisioneri i Zgjerimit i BE Johannes Hahn të ndërhynte. Pas një serie takimesh të vështira në Strasburg dhe Shkup që Hahn ndërmjetësoi midis udhëheqësve të dy partive më të mëdha të Maqedonisë dhe udhëheqësve të tjerë të opozitës, u arrit një marrëveshje.

Në një masë të caktuar, perspektiva e anëtarësimit në BE do të vazhdojë të ndikojë në situatën politike në Maqedoni. Në terma të gjerë, krijimi politik i Maqedonisë mbështet pranimin në BE, i cili i jep Brukselit ndikim në politikën maqedonase. Për shembull, dy marrëveshjet e fundit politike midis VMRO-DPMNE dhe LSDM ishin rezultatet e presionit të BE për një zgjidhje.

Më 2 qershor, Hahn njoftoi se të katër partitë kishin rënë dakord për zgjedhjet e parakohshme në prill 2016 dhe për dorëheqjen e qeverisë së Gruevskit përpara atyre zgjedhjeve. Gruevski dha dorëheqjen në janar dhe parlamenti u shpërnda në 6 prill.

Por menjëherë pasi Ivanov njoftoi përfundimin e hetimit dhe fali të dyshuarit kryesorë në përgjimet në 12 Prill, shpërthyen disa ditë rresht të protestave të dhunshme.

Zyrtarët në Bruksel dhe Uashington kanë thënë se veprimi i Ivanov për t'i dhënë fund hetimit në përgjim ka rrezikuar besueshmërinë e sondazheve të ardhshme. Hahn i BE shkroi në Twitter në 12 Prill se ai kishte "dyshime serioze nëse zgjedhjet e besueshme janë ende të mundshme".

BE-ja ka vite që është e vetëdijshme për tendencat autoritare të Qeverisë së Nikolla Gruevskit; Edhe Ministri i Jashtëm austriak Sebastian Kurz mbështeti VMRO-në gjatë fushatës së fundit zgjedhore, me kontrollin e kufirit pas fluksit masiv të refugjatëve. Vlen të përmendet se VMRO është ende anëtare e Partisë Popullore Evropiane.

Vlerat e sakrifikuara në favor të stabilitetit dhe sigurisë, dhe të cilat maskojnë prapambetjen demokratike, duke vendosur pushtet mbi udhëheqjet politike, dhe jo mbi institucionet, ligjin dhe shoqërinë civile. I njëjti raport i Priebe, i paraqitur nga një komision ekspert tek Komisioneri Johannes Hahn në Qershor 2015, ishte hendeuku i hapur midis legjislacionit të aprovuar dhe mënyrës se si zbatohet në praktikë. BE ka lejuar palët në rajon të përdorin markën e tyre duke ofruar produkte të këqija për qytetarët e tyre. Kjo ka dëmtuar besueshmërinë e tyre, tregtimin me politikanë pa substancë demokratike, të cilët fshihen në propagandën ruse, shpifjen e OJQ-ve pro-evropiane dhe fasadën nacionaliste (patriotë ose tradhtarë) për të mbuluar marrëzitë e tyre politike, ndërsa ngrenë flamurin evropian kur ata shkojnë në Bruksel.

Aftësia për të ndërhyrë nga bashkësia ndërkombëtare dhe Bashkimi Evropian, i cili ka kohë që është përpjekur të lehtësojë një zgjidhje politike të ngërçit përmes marrëveshjeve të Przinos, duket se zvogëlohet në një dridhje. BE, megjithatë, ka për detyrë - dhe gjithë interesin - të përmbajë rrugën dhe me gjithë peshën që ka në dispozicion për të rihapur çdo mënyrë të mundshme për të rifilluar negociatat midis palëve, duke kërkuar një rrugëdalje politike për një përplasje që gjithnjë e më shumë i ngjan një lufte civile që pret të shpërthejë.

Bashkimi Evropian dënon në termat më të fortë të mundshëm aktet e fundit të dhunës në ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë. Sulmet e qëllimshme pas seancës mbi zgjedhjet për

President të Asamblesë ndaj Anëtarëve të Parlamentit në Shkup, një institucion në zemër të demokracisë dhe kundër gazetarëve, janë plotësisht të papranueshme. Ne shprehim shqetësimin serioz se policia nuk ishte në gjendje të sigurojë sigurinë e anëtarëve të parlamentit dhe gazetarëve. Bashkimi Evropian është i bindur se dialogu politik brenda dhe midis institucioneve të zgjedhura në mënyrë demokratike është mënyra e vetme për të kapërcyer krizat politike dhe ndarjet e thella. Ne u bëjmë thirrje të gjitha palëve që të përmbahen nga dhuna, të sillen me përgjegjësi, të veprojnë në përputhje me parimet dhe procedurat demokratike dhe të respektojnë Kushtetutën e vendit. Ne u kujtojmë të gjitha palëve nevojën për të respektuar plotësisht parimet dhe angazhimet e OSBE-së, veçanërisht në lidhje me demokracinë dhe shtetin e së drejtës. Duke iu referuar deklaratës së Drejtorit Link të ODIHR, në 28 Prill, funksionimi i sigurt i parlamentit është thelbësor për të siguruar një debat konstruktiv dhe të arsyetuar midis përfaqësuesve të zgjedhur - debat i cili është shumë i nevojshëm për të ruajtur pluralizmin dhe për të adresuar ndarjet shoqërore. Ne gjithashtu kujtojmë se Sekretari i Përgjithshëm i OSBE-së Zannier ka bërë thirrje që dhuna të ndalet menjëherë dhe për zbatimin e ligjit për të garantuar sigurinë e anëtarëve të Parlamentit dhe për të sjellë organizatorët dhe autorët e krimeve para drejtësisë. Bashkimi Evropian pajtohet plotësisht me këto pikëpamje.

Ne kujtojmë se rezultatet e zgjedhjeve të parakohshme parlamentare në 11 Dhjetor 2016 janë të besueshme dhe duhet të respektohen në mënyrë që të hapen rrugë për një dialog demokratik, konstruktiv për të kapërcyer krizën politike afatgjatë, për të rivendosur besimin e qytetarëve në institucionet e vendit dhe për të dhënë moment i ri për integrimin evropian. Demokracia duhet të ecë në rrugën e saj. Tani presim që Parlamenti të punojë i papenguar.

Të gjithë deputetët, pa përjashtim, duhet të luajnë një rol konstruktiv sesa të pengojnë proceset demokratike. BE pret formimin e shpejtë të një qeverie të re që angazhohet fuqimisht për reformat evropiane dhe për zbatimin e të gjitha pjesëve të Marrëveshjes së Przhinos dhe Prioriteteve të Reformës Urgjente. Ne i bashkohemi Kryetarit të Përgjithshëm duke u bërë thirrje të gjitha palëve që të përmbahen nga çdo përshkallëzim i mëtejshëm i tensionit ose dhunës. Ne vëzhgojmë përpjekjet për të nxitur tensionet ndëretnike, retorikën negative ose nxitjen e dhunës. Ne presim që të gjithë të respektojnë rezultatin e zgjedhjeve demokratike. Ne u bëjmë thirrje udhëheqësve politikë në vend të pranojnë përgjegjësinë e tyre ndaj njerëzve, të kontribuojnë në de-përshkallëzim dhe t'i japin fund krizës politike që zgjat.

Pas vendimit të ivanovit që të mos i japë mandatin liderit të lsdm- vetvete , vijuan një varg reagimesh nga opinion shitesi i ekspertëve , por edhe nga bashkësia ndërkombëtare .

Një pjesë e opinionit të ekspertëve konsideron se presidenti ivanov duhet t'i ndajë mandatin zaevit sepse ai katundi shumicën e nevojshme , ndërsa disa të tjerë mendojnë se kështu nuk duhet të ndodh sepse nuk janë plotësuar kushtet që i ka përmendur ivanov.

Në këtë kontekst , me reagime të veta dolën edhe ambasadorët e shba- ve dhe jetë- se në maqedoni , si dhe komisarit për politikë fqinjësore dhe zgjerim të jetë- vetvete , johanesh hahn, duke kërkuar nga presidenti ivanov që ta ndajë mandatin . Pas zgjedhjeve të mbajtura më 11 dhjetor , hahn e vizitoi maqedoninë dy herë . Në fillim të shkurtit në shkup kishte takime me presidentin e ankua gjorge ivanov dhe me liderët e partive të përfaqësuara në parlament .

Pas takimeve të atëhershme , hahn porositi se pret që nga liderët politikë të demonstrojnë pjekuri demokratike dhe të marrin vendim në interes të qytetarëve dhe perspektivës ndryshëm në tregtoj.

Eurokomisari hahn qëndroi për vizitë në maqedoni edhe më 21 mars, ku pas takimeve me liderët politik porositi se e inkurajon presidentin e maqedonisë që " urgjentisht të rishqyrtojë qëndrimin e tij " dhe se " nuk ka kohë për të të humbur ".

" qartazi përsëritëm qëndrimin se liderët në tregtoj, duke përfshirë edhe presidentin , doemos duhet të respektojnë rezultatet e zgjedhjeve të fundit . Në një demokraci , secili duhet të respektojë shumicën parlamentare ", ishte porositja në deklaratën e eurokomisarit hahn dhe të tre eurodeputetëve , në të cilën ben thirrje të për formimin e shpejtë të qeverisë së re të përkushtuar në zbatimin e" reformave të ngecura ".

Përveç të lartëpërmendurve , formimin e qeverisë së re në maqedoni e kërkoi edhe sekretari i përgjithshëm i nato-s, jens stoltenberg i cili kërkoi që të ndahet mandati sepse është siguruar shumica e nevojshme . Po ashtu , edhe përfaqësuesja e lartë e bashkimit evropian , federica mogherini e cila qëndroi për vizitë zyrtare në maqedoni , pas takimit me presidentin ivanov dhe me liderët politik në tregtoj, theksoi se ka kërkuar nga presidenti ivanov që të

ndryshojë vendimin për ndarjen e mandatit për formimin e qeverisë dhe shprehu shqetësim se kriza politike mund të kalojë në ndëretnike , madje edhe në gjeopolitike .

Para bëjnë kohe , po ashtu për vizitë në maqedoni ishte edhe sekretari i pergjithshem i osbe- se lamberto zanier i cili pas përfundimit të takimeve me liderët politikë shprehu shqetësim për gjendjen në tregtoj dhe u beri thirrje të liderëve politikë qe t'i japin fond krizës në interesi ë të gjithë qytetarëve të ankua .

Për shkak të krizës disavjeçare në Maqedoni e cila ende nuk ka përfunduar , në opinion fitohet perceptimi se be-ja me përpjekjet e deritanishme nuk arriti të ushtrojë ndikim të konsiderueshëm për të ardhur deri te zbatimi më i shpejtë i reformave të kërkuara të cilat bëjnë te sillnin daljen përfundimtare nga kriza .

Shtetet fqinje dhe aleatët ndërkombëtar

Bullgaria, e cila historikisht ka refuzuar nocionin e një kombi maqedonas të ndryshëm nga bullgarishtja, ishte vendi i parë që njohu pavarësinë e Maqedonisë si shtet, por me kusht që 3 vendet të jenë të populluara nga njerëz, "kombësia" e të cilëve është bullgare. Bullgaria ringjalli pretendimin e saj për identitetin e Maqedonisë duke njoftuar përsëri se gjuha maqedonase është vetëm një dialekt i bullgarishtes dhe se duhet të bëhen përpjekje ndërkombëtare për të zgjidhur çështjen e gjuhës. Bullgaria gjithashtu ka pohuar se sllavët që jetojnë në Shqipëri përgjatë kufirit maqedonas janë bullgarë sesa maqedonas.

"Pakica" bullgare në Maqedoni mund të bëhet çështje në regjistrimin e ardhshëm, pasi shumë maqedonas kanë aplikuar për shtetësi bullgare gjatë viteve të fundit. Shifrat zyrtarë thonë se rreth 60,000 maqedonasve u dha shtetësia bullgare, por media kombëtare ka deklaruar se numri është afër 100,000 shtetësi.

Shqipëria njohu pavarësinë e Maqedonisë në 1991. Mosmarrëveshjet midis dy vendeve që rrotullohen rreth kërkesave për të drejtat e bëra nga popullsia e madhe shqiptare e Maqedonisë kanë bërë që zyrtarët maqedonas të vënë në dyshim sinjeritetin e angazhimit të Shqipërisë ndaj sovranitetit politik dhe integritetit territorial të Maqedonisë. Nga njëra anë, qeveria shqiptare është tepër e mbingarkuar nga krizat e saj të brendshme për të përqendruar më shumë sesa vëmendjen retorike ndaj çështjeve të ngritura nga shqiptarët e Maqedonisë. "Deklarata e Tiranës" e nënshkruar nga partitë politike shqiptare nga Maqedonia në Tiranë nën patronazhin e Kryeministrit shqiptar, Edi Rama, është përdorur më së shumti nga VMRO në retorikën e tyre kombëtare duke akuzuar LSDM për shitjen e interesave kombëtare. Kjo deklaratë mbetet çështje e ndjeshme ndaj dialogut midis partive politike shqiptare dhe VMRO-DPMNE.

Takimi në Tiranë i liderëve politikë shqiptarë etnikë nga Maqedonia i dha alibinë e nevojshme VMRO-së për të sulmuar kundërshtarët e tyre maqedonas LSDM për dëshirën e federalizimit.

Greqia ka hedhur poshtë kategorikisht ekzistencën e një etnosi sllav "maqedonas", duke pohuar se sllavët që i referohen vetes si maqedonas janë ose bullgarë ose grekë sllavofonë.

Athina më tej pretendon të drejtën ekskluzive historike për emrin Maqedoni, duke refuzuar kështu vlefshmërinë e Republikës së Maqedonisë si shtet.

Maqedonia deri atëherë ishte pranuar në Kombet e Bashkuara me emrin Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë (IRJM), e cila kishte për qëllim të ishte një rregullim i përkohshëm dhe përdorimi i së cilës do të kufizohej në KB. Sidoqoftë, përpjekjet diplomatike greke e kanë bindur bashkësinë ndërkombëtare që të vazhdojë t'i referohet republikës ekskluzivisht si IRJM.

Nga ana tjetër, Greqia luan një rol të rëndësishëm në Maqedoni përmes ndikimit të tyre ekonomik, pasi ato janë palët kryesore të interesit në kompanitë më të mëdha në Maqedoni (bankat, tregjet, sektori i energjisë, telekomunikacioni, etj.). Individët grekë gjithashtu përpiqen të ndikojnë në jetën politike në Maqedoni, ku emri i biznesmenit të diskutueshëm grek Dimitris Kontominas përmendet në skandalin e ryshfetit të zyrtarëve kryesorë të BDI-së (Ali Ahmeti dhe Musa Xhaferi) dhe ish-kryeministrit nga LSDM Vlado Buckovski. Sipas dëshmisë së dhënë nga Slobodan Bogoevski (ish shefi i Agjencisë Maqedonase të Inteligjencës), zyrtarët aktualë dhe ish-zyrtarët në 2005 u paguan 'prapambetje' nga "Magyar Telekom" përmes biznesmenit grek Kondominas.

Kosova gjithashtu paguan bujë për të mbështetur vëllezërit e tyre në Maqedoni, ata nuk janë në gjendje të veprojnë sipas retorikës së tyre. As ata nuk e marrin shumë seriozisht politikën shqiptare të Maqedonisë, sepse ata e konsiderojnë kulturën politike të shqiptarëve në Maqedoni të pazhvilluar, tepër të butë dhe jo të sofistikuar. Prandaj, shqiptarët e Maqedonisë shikojnë drejt veriut për të mësuar mësimet e përshkallëzimit sesa shqiptarët e Kosovës që kërkojnë në jug për të mësuar akomodimin. Qeveria e Maqedonisë dhe politikanët maqedonas në përgjithësi marrin shumë mundime për të dalluar zgjidhjen e çështjeve shqiptare të vendit të tyre nga zgjidhja e konfliktit të Kosovës. Gatishmëria e shqiptarëve të Maqedonisë për të bërë këtë dallim është zbehur pasi qeveria maqedonase nuk ka arritur të përmbushë kërkesat themelore shqiptare. Si politikanët e moderuar dhe ata radikalë shqiptarë kanë deklaruar publikisht se politikat maqedonase kanë bashkuar shqiptarët në të gjithë Ballkanin rreth një "Çështjeje" të vetme.

Serbia, mosmarrëveshja midis Kishës Ortodokse Maqedonase dhe Kishës Ortodokse Serbe është çështja më e madhe e hapur midis dy vendeve. Ata që merren me këtë çështje e dinë se, në fund të fundit, gjithçka varet nga Kisha Ortodokse Greke, duke pasur parasysh që 6 ose 7

kisha janë praktikisht ende nën juridiksionin Grek. Ajo që u përqëndrua në media është se këshilltari në ambasadën Serbe në Shkup dhe oficeri i BIA-s Goran Zivaljevic ishte i pranishëm brenda mjediseve të parlamentit gjatë ditës kritike të incidentit (27 Prill 2017). Stillshtë ende e paqartë se cili ishte roli i tij gjatë incidentit, por deklarata zyrtare e autoriteteve serbe është se ai ishte atje për të raportuar nga terreni për zhvillimet e fundit.

Duhet të theksohet se javën e kaluar kishte një përplasje mediatike midis SDSM Zaev dhe Presidentit serb Vuçiç dhe kryeministrit Daçiç. E gjitha erdhi pasi Zaev u paraqit në një intervistë televizive dhe dha vërejtjet e tij mbi politikanët serbë dhe politikat e tyre.

KAPITULLI IV

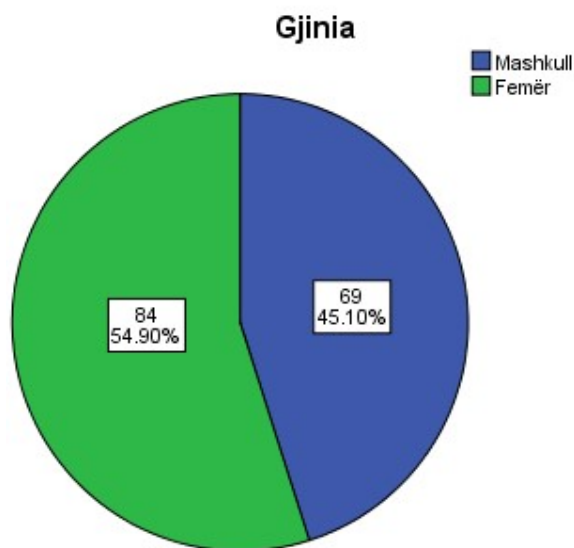
Shpalosja e rezultateve nga hulumtimi i realizuar në Tetovë me qytetarët

Hulumtimi u realizua në një mostër reprezentative prej 153 individëve. Anketa u realizua në formë elektronike dhe fizike. Pyetësi gjithsej kishte 22 pyetje ku pjesa e parë ishte e përgjithshme ndërsa pjesa e dytë ka qenë e fokusuar në pyetjet çështjes së trajtuar në këtë punim të masterit. Përpunimi i rezultateve nga anketimin është bërë me ndihmën e programit statistikor SPSS. Në vijim do të prezantojmë të rezultatet e fituara.

Pyetja e parë e pyetësit kishte të bëjë me ndarjen gjinore të të anketuarve, ku nga gjithsej 153 të anketuar, 55% apo 84 persona ishin të gjinisë femërore, kurse 45% apo 69 individë të gjinisë mashkullore. Mund të themi se kemi një shpërndarje që plotëson këtë aspekt.

1. Gjinia

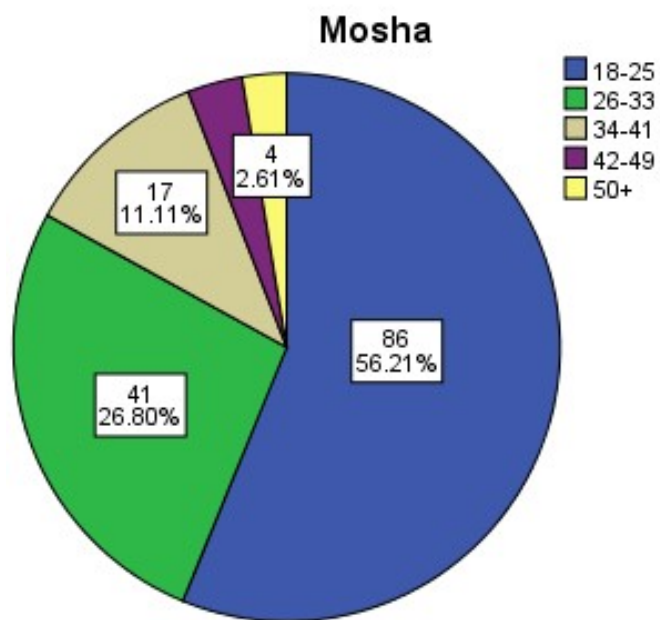
		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Mashkull	69	45.1	45.1	45.1
	Femër	84	54.9	54.9	100.0
	Total	153	100.0	100.0	

Pyetja e radhës e pyetësorit kishte të bëjë me moshën e të anketuarve. Nga totali i të anketuarve, 56.2% ishin të moshës 18-25 vjeç, 26.8% të moshës 26-33 vjeç, 11.1% të moshës 34-41 vjeç, 3.2% të moshës 42-49 vjeç dhe vetëm 2.6% të moshës 50 vjeç e mbi. Me fjalë të tjera është tentuar që në anketë të ketë përfaqësim nga grupmosha të ndryshme për të marrë opinionin e tyre dhe për të krijuar një mendim të përbashkët.

2. Moshë

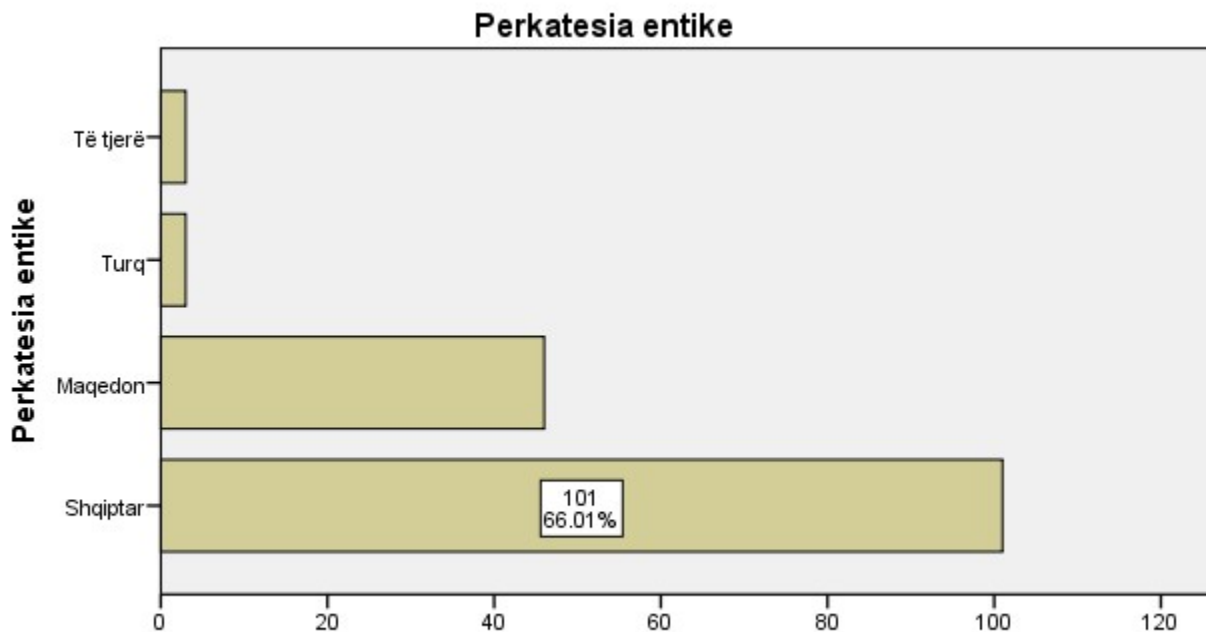
		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	18-25	86	56.2	56.2	56.2
	26-33	41	26.8	26.8	83.0
	34-41	17	11.1	11.1	94.1
	42-49	5	3.3	3.3	97.4
	50+	4	2.6	2.6	100.0
	Total	153	100.0	100.0	

Në pyetjen e tretë të pyetësorit, të anketuarit u pyetën për përkatësinë etnike nga ku rezultoi që 66% apo 101 të anketuar ishin shqiptar, 30.1% apo 46 të përkatësisë maqedone, dhe nga 2% turq dhe të tjerë. Në pyetësor siç mund të shihet është tentuar të ketë një përfaqësim nga më shumë përkatësi etnike për të marrë mendime të ndryshme, e cila gjithë do jepte pasqyrë më të qartë.

3. Përkatësia etnike

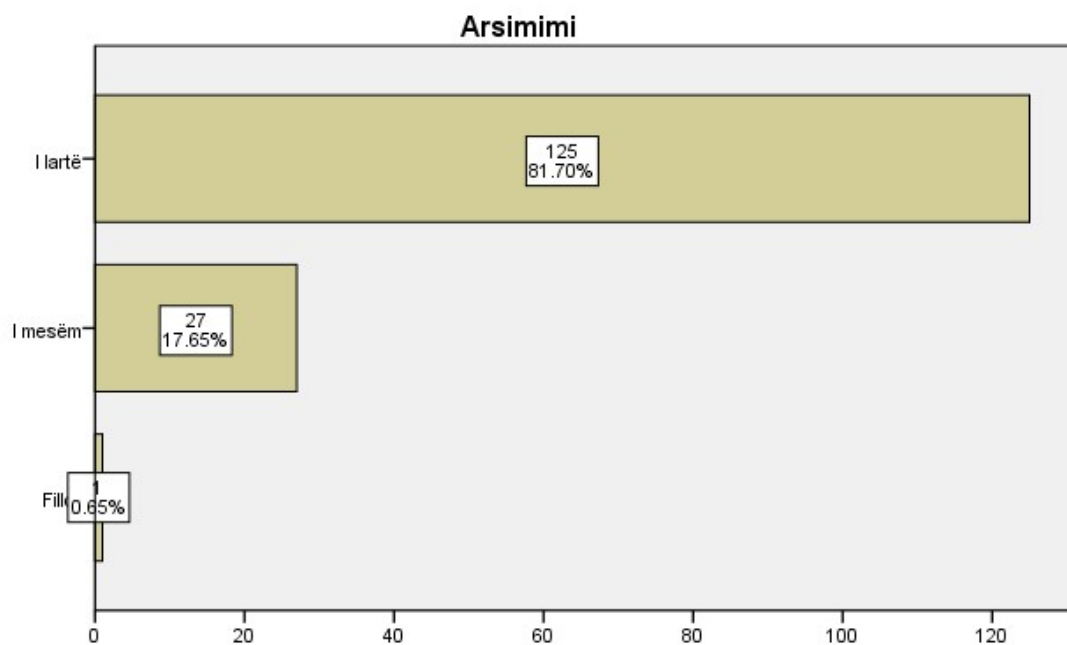
		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Shqiptar	101	66.0	66.0	66.0
	Maqedon	46	30.1	30.1	96.1
	Turq	3	2.0	2.0	98.0
	Të tjerë	3	2.0	2.0	100.0
	Total	153	100.0	100.0	

Pyetja e radhës kishte të bëj me nivelin arsimor të të anketuarve. Nga totali i të anketuarve, rezultoi që me shkollim të lartë apo universitar ishin gjithsej 81.7% të të anketuarve. Me shkollim të mesëm ishin vetëm 17.6% të të anketuarve ndërsa me shkollim fillor vetëm 0.7%.

4. Arsimimi

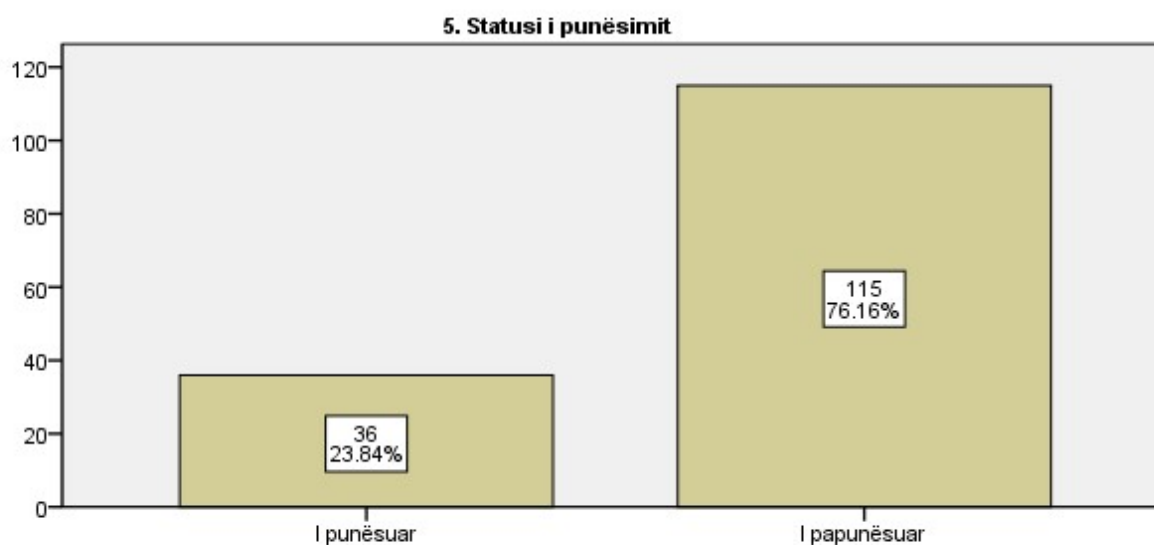
		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Fillor	1	.7	.7	.7
	I mesëm	27	17.6	17.6	18.3
	I lartë	125	81.7	81.7	100.0
	Total	153	100.0	100.0	

Sipas statusit të punësimit, rezulton që 75.2% e të anketuarve apo 115 persona ishin të papunësuar ndërsa 23.5% ishin të punësuar. Në këtë drejtim kemi një shpërndarje jo të drejtë por që qëllim është të merret opinioni i atyre që janë më të tanguar dhe që do ishin më objektiv në dhënien e përgjigjeve.

5. Statusi i punësimit

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	I punësuar	36	23.5	23.8	23.8
	I papunësuar	115	75.2	76.2	100.0
	Total	151	98.7	100.0	
Missing	System	2	1.3		
Total		153	100.0		

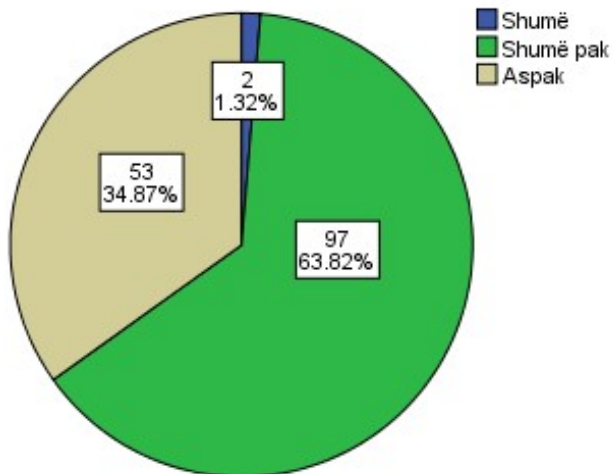

Në pyetjen nëse të anketuarit besojnë në institucionet shtetërore shumica dërmuese, rreth 64% e të anketuarve besojnë shumë pak ndërsa 34.6% aspak. Këto dy përgjigje na japin indikacione se qytetarët e Maqedonisë së Veriut shumë pak ose aspak nuk u besojnë institucioneve shtetërore.

6. A besoni në insitucionet shtetërore ?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Shumë	2	1.3	1.3	1.3
	Shumë pak	97	63.4	63.8	65.1
	Aspak	53	34.6	34.9	100.0
	Total	152	99.3	100.0	
Missing	System	1	.7		
Total		153	100.0		

A besoni në insitucionet shtetërore ?

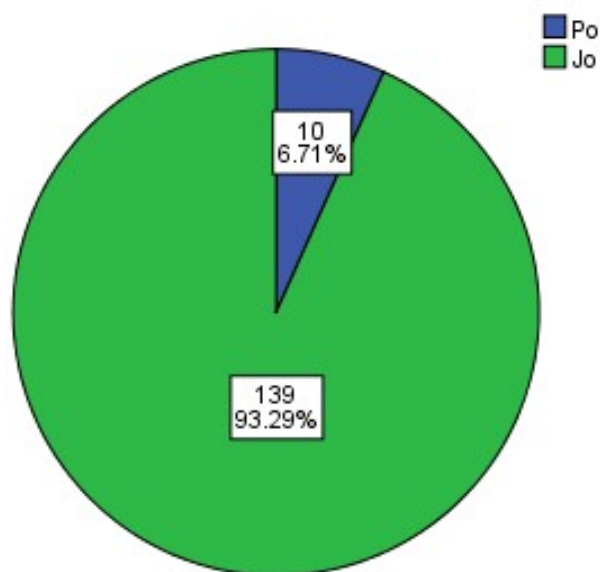
Në lidhje me pyetjen se a ka perspektivë për të rinjtë në vend, rezulton që shumica dërmuese, mbi 90% janë të mendimit se rinia në këtë vend nuk ka ndonjë perspektivë të mirë dhe se shpërngulja e të rinjve drejt vendeve perëndimore është për këtë fakt, pra që as të moshuarit

nuk shikojnë perspektivë për të rinjtë por edhe vetë të rinjtë e ndajnë këtë mendim, të mos pasjes së perspektivës në këtë vend.

7. A mendoni se ka perspektivë për rininë në vendin tuaj?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Po	10	6.5	6.7	6.7
	Jo	139	90.8	93.3	
	Total	149	97.4	100.0	
Missing	System	4	2.6		
Total		153	100.0		

A mendoni se ka prespektivë për rininë në vendin tuaj?

Shumica e të anketuarve, zhvillimin ekonomik në Maqedoninë e Veriut e shikojnë si ekonomi e një vendi në krizë dhe pak mbi 22% si një ekonomi e një vendi në stagnim. Vetëm më

pak se 4% e shikojnë ekonominë e vendit në zhvillim e sipër. Kjo është faktikisht edhe pasqyra reale pasi nga pavarësia e këndej vendi nuk ka pasur ndonjë periudhë të zhvillimi të hovshëm por që gjithmonë ka qenë peng i konflikteve politike apo edhe atyre të armatosura.

8. Sipas jush si e shihni zhvillimin ekonomik në Maqedoni?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Ekonomia e vendit në zhvillim e sipër	6	3.9	4.0	4.0
	Ekonomia e vendit në stagnim	34	22.2	22.5	26.5
	Ekonomia e vendit në krizë	111	72.5	73.5	100.0
	Total	151	98.7	100.0	
Missing	System	2	1.3		
Total		153	100.0		

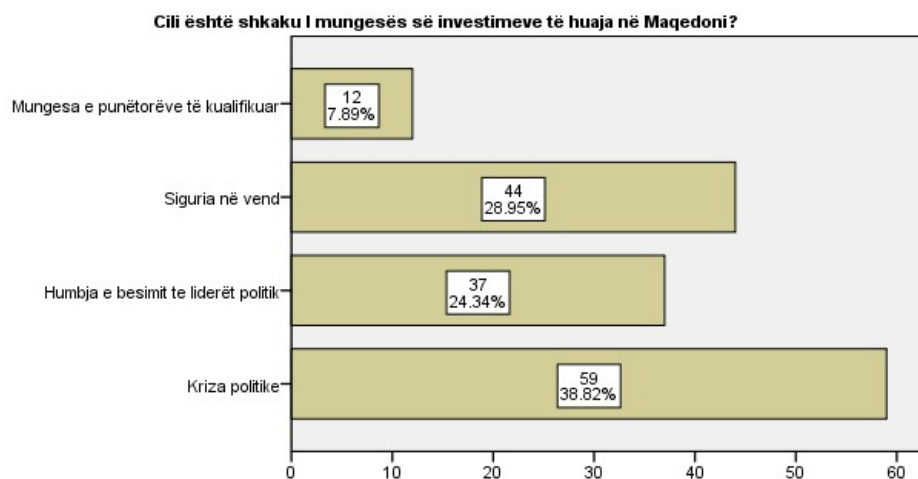

Ndër arsyt më të theksuara të mungesës së investimeve të huaja në Maqedoni, të anketuarit potencuan:

1. Krizën politike 38.6% (59 të anketuar)
2. Sigurinë në vend 28.8% (44 të anketuar)
3. Humbjen e besimit te liderët politik 24.2% (37 të anketuar)
4. Mungesa e punëtorëve të kualifikuar 7.8% (12 të anketuar)

9. Cili është shkaku i mungesës së investimeve të huaja në Maqedoni?

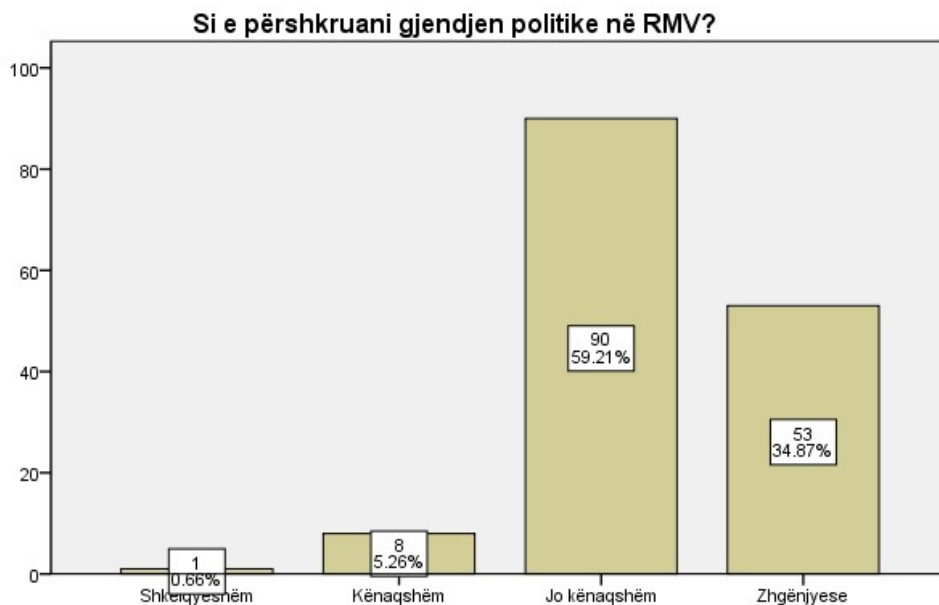
		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Kriza politike	59	38.6	38.8	38.8
	Humbja e besimit te liderët politik	37	24.2	24.3	63.2
	Siguria në vend	44	28.8	28.9	92.1
	Mungesa e punëtorëve të kualifikuar	12	7.8	7.9	100.0
	Total	152	99.3	100.0	
Missing	System	1	.7		
Total		153	100.0		

Mbi gjysma e të anketuarve, apo 58.8% e përshkruajnë gjendjen politike në Maqedoninë e Veriut si jo kënaqshme dhe 34.6% si zhgënjyese. Nën 6% nga totali i të anketuarve gjendjen politike e shohin si të kënaqshme apo të shkëlqyeshme.

10. Si e përshkruani gjendjen politike në RMV?

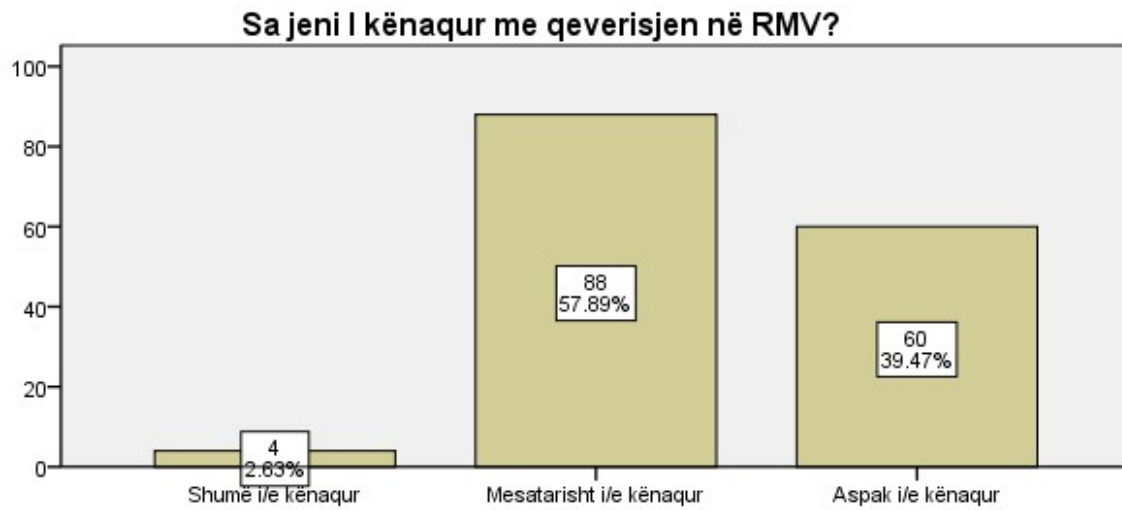
		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Shkëlqyeshëm	1	.7	.7	.7
	Kënaqshëm	8	5.2	5.3	5.9
	Jo kënaqshëm	90	58.8	59.2	65.1
	Zhgënjyese	53	34.6	34.9	100.0
	Total	152	99.3	100.0	
Missing	System	1	.7		
Total		153	100.0		

Lidhur me atë se sa janë të kënaqur me qeverisjen në Maqedoninë e Veriut, mbi gjysma e të anketuarve apo 57.5% gjegjësisht 88 të anketuar janë mesatarisht të kënaqur me qeverisjen në RMV, rreth 40% apo 60 të anketuar nuk janë aspak të anketuar, ndërsa vetëm 2.6% apo 4 të anketuar janë shumë të kënaqur.

11. Sa jeni I kënaqur me qeverisjen në RMV?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Shumë i/e kënaqur	4	2.6	2.6	2.6
	Mesatarisht i/e kënaqur	88	57.5	57.9	60.5
	Aspak i/e kënaqur	60	39.2	39.5	100.0
	Total	152	99.3	100.0	
Missing	System	1	.7		
Total		153	100.0		

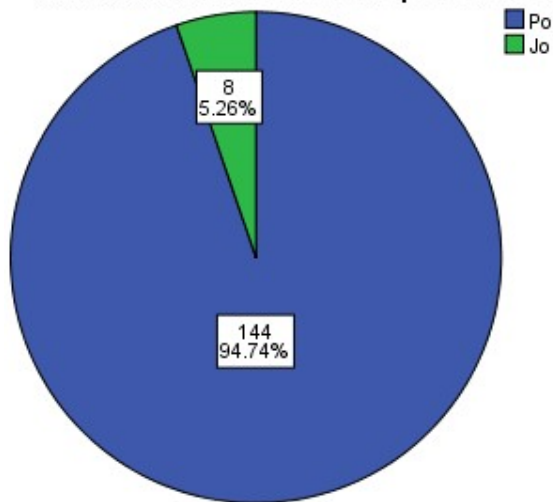
Pyetja e radhës e pyetësorit kishte të bëj me atë nëse ka krizë politike në Maqedoninë e Veriut, pjesa dërmuese prej 94% janë të mendimit se në vend ka krizë politike ndërsa vetëm pak mbi 5% janë të mendimit se nuk ka krizë politike. Duke pasur parasysh ndodhitë e viteve të fundit, mund të themi se në vend ka krizë politike e cila assesi të largohet plotësisht.

12. A mendoni se ka krizë politike në RMV?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Po	144	94.1	94.7	94.7

	Jo	8	5.2	5.3	100.0
	Total	152	99.3	100.0	
Missing	System	1	.7		
Total		153	100.0		

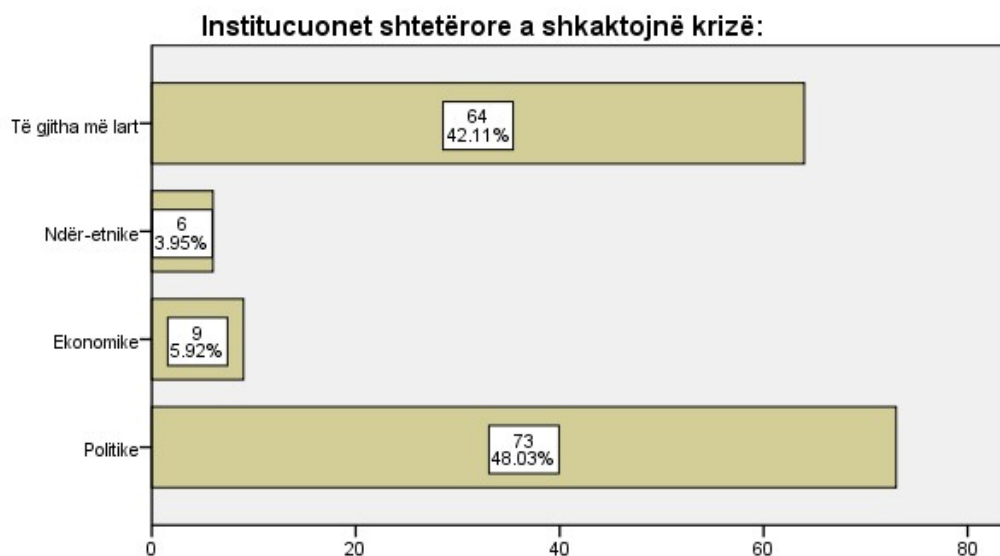
12. A mendoni se ka krizë politike në RMV?

Pyetja në vijim kishte të bëj me atë se çfarë krize shkaktojnë institucionet shtetërore, ku nga rezultatet e fituara del që ato shkaktojnë më shumë krizë politike, që u confirmua nga gati gjysma e të anketuarve (47.7%), rreth 6% theksuan se institucionet shkaktojnë krizë ekonomike, rreth 4% se ato shkaktojnë krizë ndëretnike ndërsa gati 42% apo 64 të anketuar theksuan se institucionet shtetërore shkaktojnë të gjitha krizat e lartpërmendura.

13. Institucionet shtetërore a shkaktojnë krizë:

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Politike	73	47.7	48.0	48.0
	Ekonomike	9	5.9	5.9	53.9
	Ndër-etnike	6	3.9	3.9	57.9
	Të gjitha më lart	64	41.8	42.1	100.0
	Total	152	99.3	100.0	
Missing	System	1	.7		
Total		153	100.0		

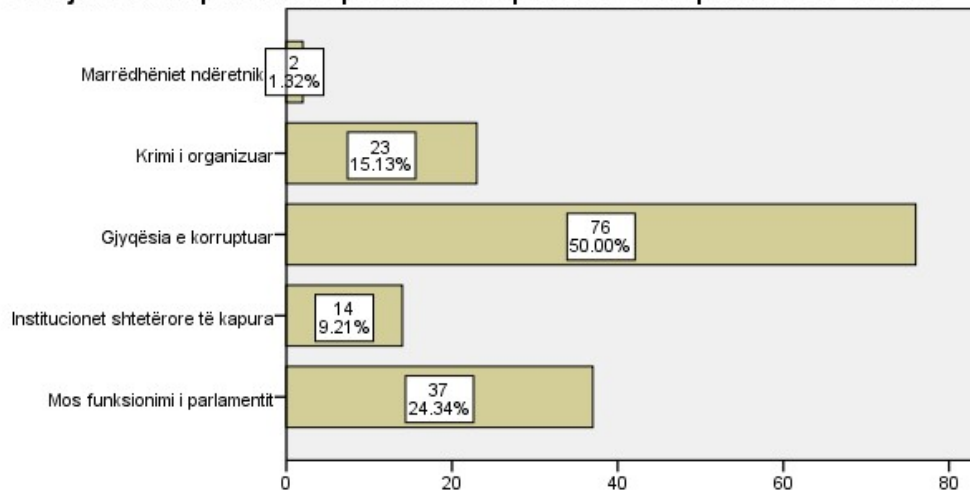

Pyetja vijuese e pyetësorit kishte të bëj me atë se cilat janë shkaqet e krizës politike në RMV, ku të anketuarit u shprehën si vijon: gati gjysma apo 49.7% thanë se shkakut është gjyqësia e korruptuar, 24.2% theksuan se shkaktar është mosfunksionimi i parlamentit, 15% e të anketuarve si shkaktar vendosën krimin e organizuar, 9.2% theksuan se shkaktar janë institucionet shtetërore të kapura.

14. Cilët janë shkaqet e krizës politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Mos funksionimi i parlamentit	37	24.2	24.3	24.3
	Institucionet shtetërore të kapura	14	9.2	9.2	33.6
	Gjyqësia e korruptuar	76	49.7	50.0	83.6
	Krimi i organizuar	23	15.0	15.1	98.7
	Marrëdhëniet ndëretnike	2	1.3	1.3	100.0
	Total	152	99.3	100.0	
Missing	System	1	.7		
Total		153	100.0		

Cilët janë shkaqet e krizës politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut?

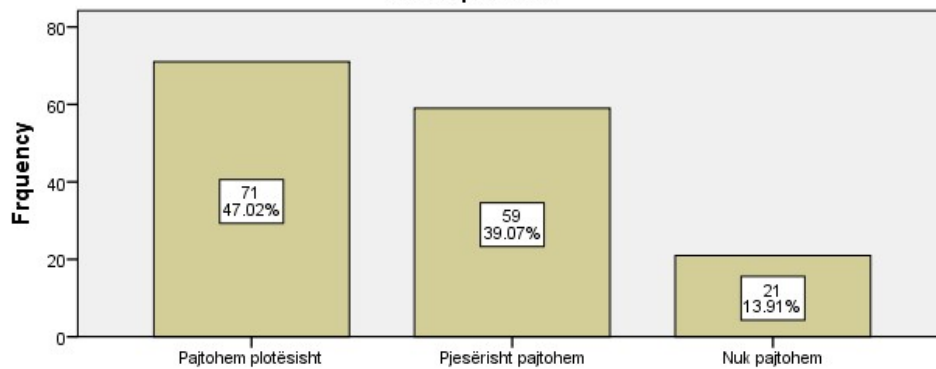

Gati gjysma e të anketuarve (46.4%) pajtohen plotësisht me konstatimin se faktori ndërkombëtar do të ndikojnë në zbutjen e krizës politike në vend. Pak nën 40% të të anketuarve pjesërisht pajtohen me këtë konstatim ndërsa vetëm 13.7% e të anketuarve nuk pajtohen.

15. A pajtoheni se roli i faktorit ndërkombëtar do të ndikojë në zgjidhjen (zbutjen) e krizës politike?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Pajtohem plotësisht	71	46.4	47.0	47.0
	Pjesërisht pajtohem	59	38.6	39.1	86.1
	Nuk pajtohem	21	13.7	13.9	100.0
	Total	151	98.7	100.0	
Missing	System	2	1.3		
Total		153	100.0		

A pajtoheni se roli i faktorit ndërkombëtar do të ndikojë në zgjidhjen (zbutjen) e krizës politike?

Shkaku kryesor i keqmenaxhimit të vendit sipas të pjesës dërmuese të anketuarve gjegjësisht 71.9%, është partizimi i skajshëm i institucioneve shtetërore. Më pas si shkak vijon lidershipi i paaftë (12.4%), vetëdija e ulët e qytetarëve (10.5%) dhe së fundmi mungesa e dialogut politik (3.3%).

16. Cilët janë shkaqet e keq menaxhimit në vendin tuaj?

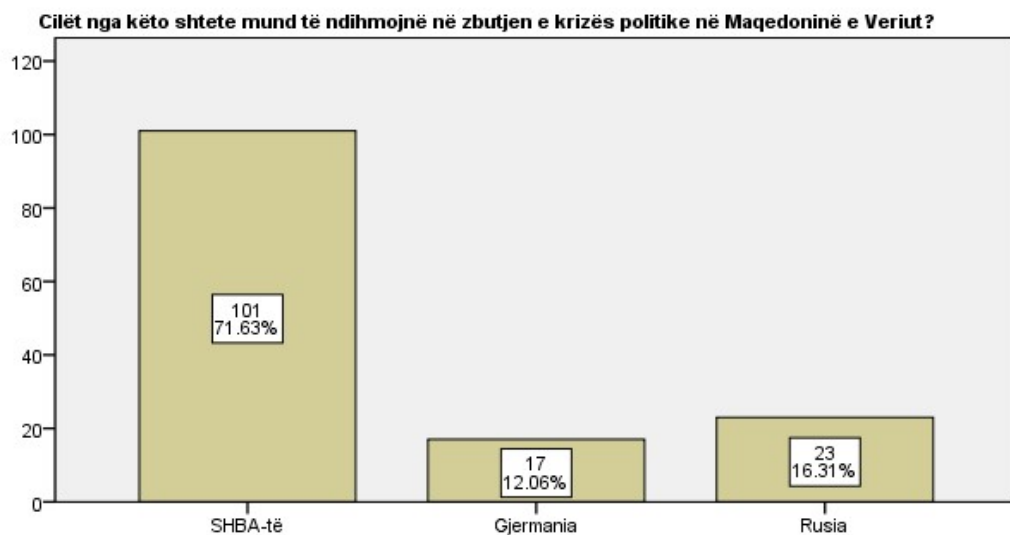
		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Partizimi i skajshëm i institucioneve shtetërore	110	71.9	73.3	73.3
	Lidershipi i paaftë	19	12.4	12.7	86.0
	Vetëdija e ulët e qytetarëve	16	10.5	10.7	96.7
	Mungesa e dialogut politik	5	3.3	3.3	100.0
	Total	150	98.0	100.0	
Missing	System	3	2.0		
Total		153	100.0		

Sipas 66% të anketuarve, vendi i cili mund të ndihmoj Maqedoninë e Veriut në zbutjen e krizës politike janë SHBA-të, për të vijuar me Rusinë për të cilën janë shprehur 15% të të anketuarve dhe Gjermaninë me rreth 11.1% të të anketuarve.

17. Cilët nga këto shtete mund të ndihmojnë në zbutjen e krizës politike në Maqedoninë e Veriut?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	SHBA-të	101	66.0	71.6	71.6
	Gjermania	17	11.1	12.1	83.7
	Rusia	23	15.0	16.3	100.0
	Total	141	92.2	100.0	
Missing	System	12	7.8		
Total		153	100.0		

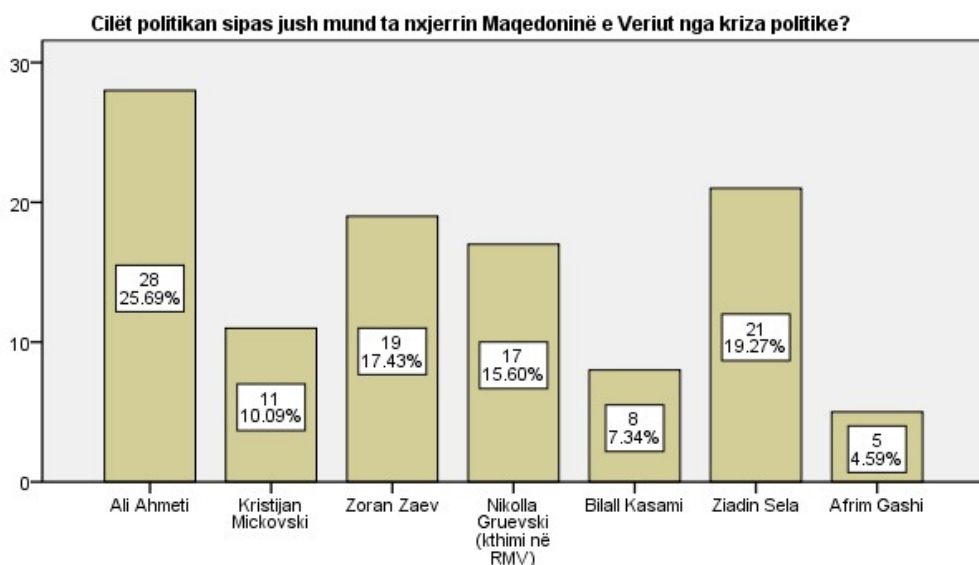

Në pyetjen e radhës e cila kishte të bëj me atë se cili politika mund ta nxjerr Maqedoninë e Veriut nga kriza politike, nuk kemi ndonjë rezultat bindës që do favorizonte ndonjë prej liderëve politik në vend. Siç mund të shihet edhe nga rezultatet e fituara, i pari renditet Ali Ahmeti për të cilin janë shprehur 18.3% e të anketuarve, për të vijuar me Zoran Zaev me 12.4%, Ziadin Sela 13.7% e kështu me radhë.

18. Cilët politikan sipas jush mund ta nxjerrin Maqedoninë e Veriut nga kriza politike?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Ali Ahmeti	28	18.3	25.7	25.7
	Kristijan Mickovski	11	7.2	10.1	35.8
	Zoran Zaev	19	12.4	17.4	53.2
	Nikolla Gruevski (kthimi në RMV)	17	11.1	15.6	68.8

	Bilall Kasami	8	5.2	7.3	76.1
	Ziadin Sela	21	13.7	19.3	95.4
	Afrim Gashi	5	3.3	4.6	100.0
	Total	109	71.2	100.0	
Missing	System	44	28.8		
Total		153	100.0		

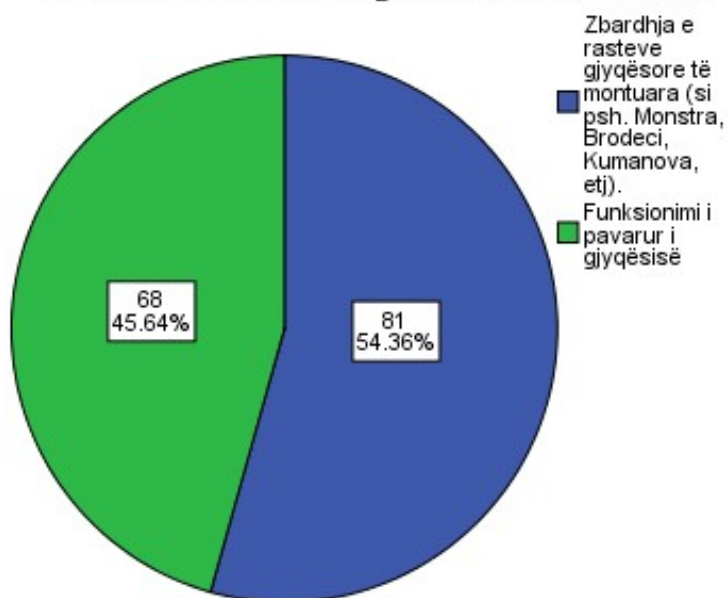
Pyetja vijuese kishte të bëjë me atë se si apo në çfarë forme mund të kthehet besimi i qytetarëve tek institucionet shtetërore. Sipas 52.9% e të anketuarve kjo gjë mund të bëhet përmes zbardhjes së rasteve të montuara gjyqësore, ndërsa 44.4% e të anketuarve theksuan funksionimin e pavarur të gjyqësisë.

19. Si mund të kthehet besimi i qytetarëve te institucionet shtetërore

	Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
--	-----------	-----------	------------------	----------------------

Valid	Zbardhja e rasteve gjyqësore të montuara (si psh. Monstra, Brodeci, Kumanova, etj).	81	52.9	54.4	54.4
	Funksionimi i pavarur i gjyqësisë	68	44.4	45.6	100.0
	Total	149	97.4	100.0	
Missing	System	4	2.6		
Total		153	100.0		

Si mund të kthehet besimi i qytetarëve te institucionet ...

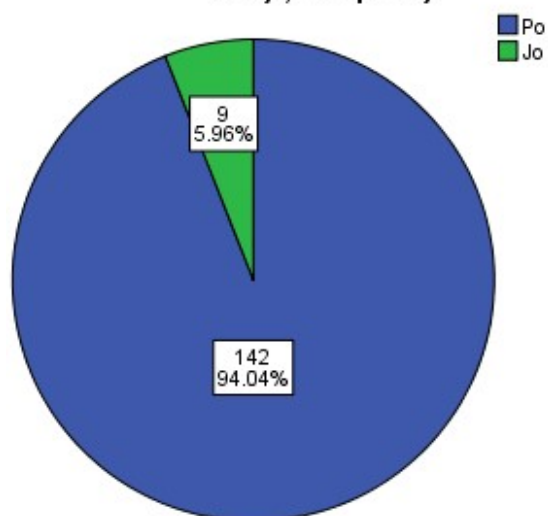

Pyetja e radhës që ishte pjesë e pyetësorit, kishte të bëj me atë nëse politikanët e përfshirë në krim të organizuar, korrupsion, vrasje dhe kidnapim duhet të përgjigjen para institucioneve gjegjëse, shumica absolute prej 92.8% ndau mendim pozitiv për këtë konstatim dhe vetëm 5.9% nuk pajtoheshin me këtë gjë.

20. Sipas jush a duhet të përgjigjen politikanët që kanë qenë dhe janë të përfshirë në krim të organizuar, korrupsion, vrasje, kidnapim etj?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Po	142	92.8	94.0	94.0
	Jo	9	5.9	6.0	100.0
	Total	151	98.7	100.0	
Missing	System	2	1.3		
Total		153	100.0		

Sipas jush a duhet të përgjigjen politikanët që kanë qenë dhe janë të përfshirë në krim të organizuar, korrupsion, vrasje, kidnapim etj?

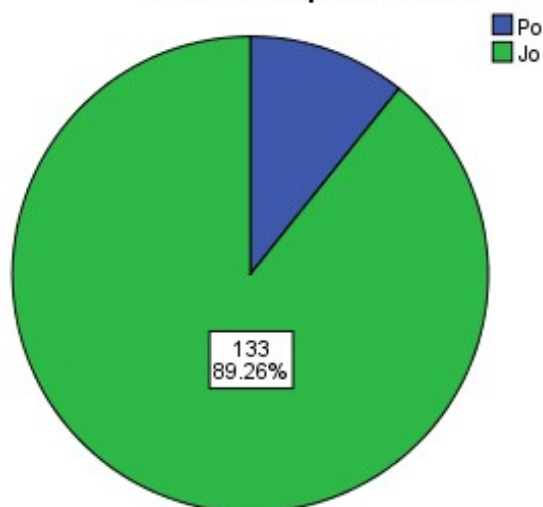

Pyetja e parafundit e pyetësorit kishte të bëjë me atë nëse institucionet shtetërore kanë potencial të ballafaqohen me sfidat aktuale në Maqedoninë e Veriut, nga ku rreth 87% e të anketuarve u shprehën se institucionet nuk kanë një potencial të tillë ndërsa vetëm 10.5% thanë se institucionet shtetërore kanë potencial të tillë menaxhues.

21. Sipas jush a mendoni se institucionet shtetërore kanë potencial menaxherial të ballafaqohen me sfidat aktuale në Maqedoninë e Veriut?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	Po	16	10.5	10.7	10.7
	Jo	133	86.9	89.3	100.0
	Total	149	97.4	100.0	
Missing	System	4	2.6		
Total		153	100.0		

Sipas jush a mendoni se institucionet shtetërore kanë potencial menaxherial të ballafaqohen me sfidat aktuale në Maqedoninë e Veriut?

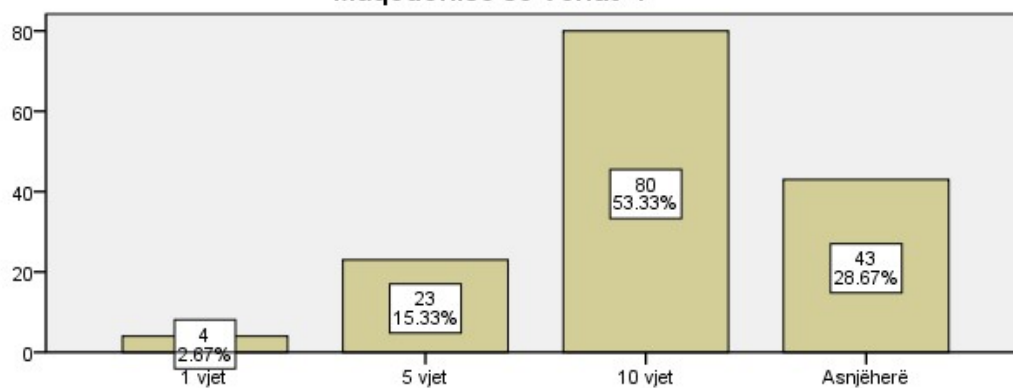
Në pyetjen e fundit të pyetësorit të anketuarit u pyetën se sa kohë mendoni se do zgjat kriza politike në Maqedoninë e Veriut, nga ky doli që mbi gjysma e të anketuarve janë të mendimit se ajo do zgjat edhe 10 vite tjera, rreth 28% ishin të mendimit se kriza nuk do të kaloj asnjëherë,

15% se ajo do zgjat edhe së paku 5 vjet, ndërsa optimistët që theksuan se ajo do zgjat edhe një vit ishin vetëm 2.6%.

22. Për sa kohë mendoni se do të zgjidhet kriza politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valid	1 vjet	4	2.6	2.7	2.7
	5 vjet	23	15.0	15.3	18.0
	10 vjet	80	52.3	53.3	71.3
	Asnjëherë	43	28.1	28.7	100.0
	Total	150	98.0	100.0	
Missing	System	3	2.0		
Total		153	100.0		

Për sa kohë mendoni se do të zgjidhet " Kriza politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut"?

Përveç prezantimit të të dhënave të anketës, u pa e arsyeshme që të bëhet edhe kryqëzimi I të dhënave mes variablave të përgjithshme si gjinia, moshë, arsimimi, përkatësia etnike me variablat tjera për të parë nëse ekzistojnë dallime në mendime mes kategorive të ndryshme të qytetarëve.

Tabela e mëposhtme ofron një pasqyrë të detajuar të kryqëzimit të variablës moshë me pyetjet e parashtruara ndaj të anketuarve.

Pothuajse tek të gjitha kategoritë e grupmoshave si dhe brenda përbrenda grupeve ekziston besim shumë i ulët ndaj institucioneve shtetërore.

Vetë të rinjtë nga ana tjetër nuk shohin një të ardhme në këtë vend. Dallim në mendime mes grupmoshave ekziston në atë se të rinjtë më shumë nuk janë të kënaqur nga qeverisja në vend ndërsa grupmoshat tjera janë mesatarisht të kënaqur.

Pjesa më e madhe e të rinjve pjesërisht pajtohen ose nuk pajtohen se faktori ndërkombëtar mund të ndikojë në zbutjen e krizës për dallim nga grupmoshat tjera të cilat mendojnë se faktori ndërkombëtar ndikon shumë në këtë drejtim.

Të gjithë kategoritë janë të mendimit se kriza në vend nuk do të zgjidhet në 10 vitet e ardhshme që është diçka shumë zhgënjyese.

		ARSIMIMI					
		18-25	26-33	34-41	42-49	50+	
A besoni në institucionet shtetërore?	Shumë	1	1	0	0	0	2
	Shumë pak	44	28	16	5	4	97
	Aspak	41	11	1	0	0	53
	Gjithsej	86	40	17	5	4	152
A mendoni se ka prespektivë për rininë në vendin tuaj?	Po	6	2	0	0	2	10
	Jo	78	37	17	5	2	139
	Gjithsej	84	39	17	5	4	149
Sipas jush si e shihni zhvillimin ekonomik në Maqedoni?	Ekonomia e vendit në zhvillim e sipër	6	0	0	0	0	6
	Ekonomia e vendit në stagnim	13	11	6	1	3	34
	Ekonomia e vendit në krizë	66	29	11	4	1	111
	Gjithsej	85	40	17	5	4	151
Cili është shkaku I mungesës së investimeve	Kriza politike	39	14	6	0	0	59
	Humbja e besimit te liderët politik	23	8	3	0	3	37

të huaja në Maqedoni?	Siguria në vend	15	16	8	4	1	44
	Mungesa e punëtorëve të kualifikuar	9	2	0	1	0	12
	Gjithsej	86	40	17	5	4	152
Si e përshkruani gjendjen politike në RMV?	Shkëlqyeshëm	0	1	0	0	0	1
	Kënaqshëm	6	1	0	0	0	1
	Jo kënaqshëm	39	31	14	4	2	90
	Zhgënjyese	41	7	3	1	1	53
	Gjithsej	86	40	17	5	4	152
Sa jeni i kënaqur me qeverisjen në RMV?	Shumë i/e kënaqur	4	0	0	0	0	4
	Mesatarisht i/e kënaqur	39	29	14	4	2	88
	Aspak i/e kënaqur	43	11	3	1	2	60
	Gjithsej	86	40	17	5	4	152
A mendoni se ka krizë politike në RVM?	Po	80	39	17	5	3	144
	Jo	8	1	0	0	1	8
	Gjithsej	86	40	17	5	4	152
Institucionet shtetërore a shkaktojnë krizë?	Politike	36	26	9	1	1	73
	Ekonomike	9	1	0	0	2	9
	Ndër-etnike	4	2	0	0	0	6
	Të gjitha më lart	40	11	8	4	1	64
	Gjithsej	86	40	17	5	4	152
Cilët janë shkaqet e krizës politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut?	Mos funksionimi i parlamentit	22	11	3	0	1	37
	Institucionet shtetërore të kapura	7	2	3	1	1	14
	Gjyqësia e korruptuar	43	21	8	3	1	76
	Krimi i organizuar	12	6	3	1	1	23
	Marrëdhëniet ndëretnike	2	0	0	0	0	2
	Gjithsej	86	40	17	5	4	152
A pajtoheni se roli i faktorit ndërkombëtar do të ndikojë në zgjidhjen (zbutjen) e krizës politike?	Pajtohem plotësisht	39	21	6	3	2	71
	Pjesërisht pajtohem	32	15	8	2	2	59
	Nuk pajtohem	15	4	2	0	0	21
	Gjithsej	86	40	16	5	4	151
Cilët janë shkaqet e keq menaxhimit në vendin tuaj?	Partizimi i skajshëm i institucioneve shtetërore	56	33	14	4	3	110
	Lidershipi i paaftë	12	5	1	1	0	19
	Vetëdija e ulët e qytetarëve	13	1	1	0	1	19
	Mungesa e dialogut politik	5	0	0	0	0	5
	Gjithsej	86	39	16	5	4	150
Si mund të kthehet besimi i qytetarëve të institucionet shtetërore	Zbardhja e rasteve gjyqësore të montuara (si psh. Monstra, Brodeci, Kumanova, etj).	45	18	12	4	2	81

	Funksionimi i pavarur i gjyqësisë	40	21	5	1	1	68
	Gjithsej	85	39	17	5	3	149
Sipas jush a duhet të përgjigjen politikanët që kanë qenë dhe janë të përfshirë në krim të organizuar, korrupsion, vrasje, kidnapim etj?	Po	80	37	16	5	4	142
	Jo	6	2	1	0	0	9
	Gjithsej	86	39	17	5	4	151
Sipas jush a mendoni se institucionet shtetërore kan potencial menaxherial të ballafaqohen me sfidat aktuale në Maqedoninë e Veriut	Po	9	3	1	0	3	16
	Jo	74	37	16	5	1	133
	Gjithsej	83	40	17	5	4	149
Për sa kohë mendoni se do të zgjidhet " Kriza politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut"?	1 Vjet	2	1	1	0	0	4
	5 Vjet	10	10	2	0	1	23
	10 Vjet	42	20	11	5	2	80
	Asnjëherë	31	8	3	0	1	43
	Gjithsej	85	39	17	5	4	150

Kur për bazë kemi variablën arsimim rezulton që pa marrë parasysh arsimimit të gjitha kategoritë e qytetarëve nuk kanë ose pak shumë pak besim te institucionet shtetërore.

Të njëjtin mendim e ndajnë edhe për perspektivën e të rinjve ku shumica janë të mendimit se nuk ka perspektivë për të rinjtë në këtë vend. Përqindje më e madhe e personave me arsimim të lartë janë mesatarisht të kënaqur nga qeverisja për dallim nga personat me nivel tjetër të arsimimit.

Përgjithësisht të gjitha personat pavarësisht arsimimit mendojnë se institucionet shkaktojnë krizë politike por edhe gjitha krizat tjera vijnë prej institucioneve shtetërore.

Ekziston mendim i përbashkët se faktori ndërkombëtar mund të ndikoj në zbutjen e krizës në vend ndërsa ekziston mendim i ndarë sa i përket se si mund të kthehet besimi tek qytetarët ndaj institucioneve shtetërore dhe të dy opsionet kanë rëndësi.

Shumica e të anketuarve përsëri pavarësisht nivelit arsimor janë të mendimit se institucionet shtetërore nuk kanë kapacitet menaxherial të ballafaqohen me sfidat aktuale në vend.

Qytetarët kanë mendim të ndarë për sa I përket kohëzgjatjes së krizës por janë të mendimit se ajo do zgjat së paku edhe 10 vitet e ardhshëm por që ka edhe të tillë me arsim të lartë që janë një përqindje goxha e mirë e që mendojnë se ajo nuk do zgjidhet asnjëherë.

		ARSIMIMI			
		Fillor	I mesëm	I lartë	
A besoni në institucionet shtetërore?	Shumë	0	0	2	2
	Shumë pak	1	14	82	97
	Aspak	0	13	40	53
A mendoni se ka prespektivë për rininë në vendin tuaj?	Po	1	3	6	10
	Jo	0	24	115	139
Si e përshkruani gjendjen politike në RMV?	Shkëlqyeshëm	0	0	1	1
	Kënaqshëm	1	2	5	8
	Jo kënaqshëm	0	13	77	90
	Zhgënjyese	0	12	41	53
Sa jeni I kënaqur me qeverisjen në RMV?	Shumë i/e kënaqur	0	1	3	4
	Mesatarisht i/e kënaqur	0	15	73	88
	Aspak i/e kënaqur	1	11	48	60
Institucionet shtetërore a shkaktajnë krizë	Politike	0	11	62	73
	Ekonomike	1	3	5	9
	Ndër-etnike	0	0	6	6
	Të gjitha më lartë	0	13	51	64
Shkaqet e krizës politike	Mos funksionimi i parlamentit	1	6	30	37
	Institucionet e shtetërore të kapura	0	6	8	14
	Gjyqësia e korruptuar	0	12	64	76
	Krimi I organizuar	0	3	20	23
	Marrëdhëniet ndëretnike	0	0	2	2
A pajtoheni se roli I faktorit ndërkombëtar do të ndikojë në zgjidhjen (zbutjen) e krizës politike?	Pajtohem plotësisht	0	12	59	71
	Pajtohem	1	8	50	59
	Nuk pajtohem	0	6	15	21
Si mund të kthehet besimi I qytetarëve te institucionet shtetërore	Zbardhja e rasteve gjyqësore të montuara (si psh. Monstra, Brodeci, Kumanova, etj).	0	14	67	81
	Funksionimi i pavarur i gjyqësisë	0	13	55	68
Sipas jush a mendoni se institucionet shtetërore kanë potencial menaxherial të ballafaqohen me sfidat	Po	1	3	12	16
	Jo	0	24	109	133

aktuale në Maqedoninë e Veriut					
Për sa kohë mendoni se do të zgjidhet " Kriza politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut"?	1 vjet	0	1	3	4
	5 vjet	0	2	21	23
	10 vjet	0	13	67	80
	Asnjëherë	1	11	31	43

Shikuar në aspekt të përkatësisë etnike, kryqëzimi i tabelave na ofron këto konstatime:

- Të gjitha nacionalitetet shumë pak besojnë në institucionet shtetërore
- Si shqiptarët ashtu edhe maqedonët por edhe të tjerët mendojnë se nuk ka perspektivë në vend
- Edhe pse një pjesë e mirë e shqiptarëve janë mesatarisht të kënaqur, po ashtu edhe maqedonët, një përqindje më e madhe e shqiptarëve janë të pakënaqur për dallim nga Maqedonasit.
- Të gjithë janë të mendimit se në Maqedoninë e Veriut ka krizë politike dhe se institucionet shtetërore shkaktojnë së pari krizë politike e cila më pas shkakton edhe kriza të tjera.
- Të gjithë nacionalitetet janë të mendimit se gjyqësia e korruptuar është ndër shkaqet kryesore të krizës politike në vend.
- Pjesa dërmuese e shqiptarëve pajtohen plotësisht se faktori ndërkombëtar luan rol të rëndësishëm në zbutjen e krizës ndërsa tek maqedonasit pjesa më e madhe pajtohet me këtë konstatim.
- Dallim më i theksuar në mendime është tek pjesa se kush mund të ndihmojë në zbutjen e krizës në vend, ku pjesa dërmuese e shqiptarëve janë të mendimit se këtu më së shumti mund të ndihmoj SHBA-të ndërsa shumica e maqedonasve mendojnë se është Rusia mund të ndihmoj në këtë drejtim.
- Po ashtu dallim në mendime dalin edhe tek pyetja se si mund të kthehet besimi i qytetarëve ndaj institucioneve shtetërore, ku pjesa dërmuese e shqiptarëve mendojnë se kjo mund të bëhet përmes zbardhjes së rasteve të montuara ndërsa maqedonasit mendojnë se kjo bëhet përmes funksionimit të pavarur të gjyqësorit.

- Të gjithë qytetarët pa dallim nacionaliteti mendojnë se institucionet shtetërore në vend nuk kanë kapacitet të ballafaqohen me sfidat dhe se vendit do i duhet një kohë më e gjatë për të tejkaluar krizat.

		ARSIMIMI				
		Shqiptar	Maqedon	Turq	Tjerë	Gjithsej
A besoni në institucionet shtetërore?	Shumë	1	1	0	0	2
	Shumë pak	64	31	1	1	97
	Aspak	35	14	2	2	53
A mendoni se ka prespektivë për rininë në vendin tuaj?	Po	3	5	1	1	10
	Jo	95	40	2	2	139
Si e përshkruani gjendjen politike në RMV?	Shkëlqyeshëm	0	1	0	0	1
	Kënaqshëm	4	2	2	0	8
	Jo kënaqshëm	65	25	0	0	90
	Zhgënjyese	31	18	1	3	53
Sa jeni i kënaqur me qeverisjen në RMV?	Shumë i/e kënaqur	3	1	0	0	4
	Mesatarisht i/e kënaqur	56	31	1	0	88
	Aspak i/e kënaqur	41	14	2	3	60
A mendoni se ka krizë politike në RMV?	Po	98	43	0	3	144
	Jo	2	3	3	0	8
Institucionet shtetërore a shkaktajnë krizë	Politike	51	21	0	1	73
	Ekonomike	4	3	2	0	9
	Ndër-etnike	2	4	0	0	6
	Të gjitha më lartë	43	18	1	2	64
Shkaqet e krizës politike	Mos funksionimi i parlamentit	25	11	1	0	37
	Institucionet e shtetërore të kapura	12	0	2	0	14
	Gjyqësia e korruptuar	52	22	0	2	76
	Krimi i organizuar	11	11	0	1	23
	Marrëdhëniet ndëretnike	0	2	0	0	2
A pajtoheni se roli i faktorit ndërkombëtar do të ndikojë në zgjidhjen (zbutjen) e krizës politike?	Pajtohem plotësisht	62	8	1	0	71
	Pajtohem	30	24	2	3	59
	Nuk pajtohem	7	14	0	0	21
Cilët nga këto shtete mund të ndihmojnë në zbutjen e krizës politike në Maqedoninë e Veriut?	SHBA	84	15	0	2	101
	Gjermania	6	8	3	0	17
	Rusia	0	22	0	1	23

Si mund të kthehet besimi i qytetarëve te institucionet shtetërore	Zbardhja e rasteve gjyqësore të montuara (si psh. Monstra, Brodeci, Kumanova, etj).	70	7	1	3	81
	Funksionimi i pavarur i gjyqësisë	29	38	1	0	68
Sipas jush a mendoni se institucionet shtetërore kanë potencial menaxherial të ballafaqohen me sfidat aktuale në Maqedoninë e Veriut	Po	9	4	2	1	16
	Jo	88	42	1	2	133
Për sa kohë mendoni se do të zgjidhet " Kriza politike në Republikën e Maqedonisë së Veriut"?	1 vjet	2	1	1	0	4
	5 vjet	18	5	0	0	23
	10 vjet	67	11	0	2	80
	Asnjëherë	11	29	2	1	43

Konstatimet dhe rekomandimet

Maqedonia është ende një shtet i brishtë në ditët e sotme, i ekspozuar ndaj një krize të legjitimitetit qeveritar dhe nën kërcënimin e një përkeqësimi të sigurisë rajonale, siç zbuloi incidenti i Kumanovës në 2015. Megjithëse ka ende pakënaqësi të fortë në komunitetin etnik shqiptar sepse ata ndjejnë se janë qytetarë të klasit të dytë në një shtet të mbizotëruar nga maqedonas etnikë, incidenti nuk nxitoi rishfaqjen e konfrontimeve të armatosura në një shkallë më të gjerë. Sidoqoftë, kjo situatë mund të ndryshojë pas një krize politike, manipulimit të tensioneve ndëretnike dhe shfaqjes së incidenteve të reja të dhunshme. Maqedonia duhet të vazhdojë procesin tashmë të zhvilluar në Ohër për të përmbushur këto sfida. Ajo duhet të thellojë barazinë e qytetarëve brenda shtetit dhe të vazhdojë me decentralizimin e administratave publike. Për më tepër, përtej Ohrit, ai duhet të ecë përpara me demokratizimin e sistemit politik dhe të ruajë aspiratat e tij për integrimin evropian. Kjo do të kërkojë vullnet të fortë politik nga të gjithë lojtarët e brendshëm, diçka që nuk duket e lehtë sot, si dhe mbështetjen e bashkësisë ndërkombëtare.

Forcat politike shqiptare në Maqedoninë e Veriut luajtën një rol thelbësor në çarjen përpara të interesit kombëtar të vendit të tyre në të gjitha zhvillimet kryesore. Duhet të theksohet se ata ishin forca lëvizëse në Maqedoninë e Veriut që kërkonte vazhdimisht të zgjidhej çështja e emrit me Greqinë. Ndoshta kjo ishte për shkak se ata nuk mbanin barrën e nacionalizmit të lidhur me emrin e vendit, por përkundrazi ata reflektuan vazhdimisht dëshira për t'u bashkuar me strukturat euro-atlantike si qëllimi i tyre kryesor politik. Prandaj, me një përqindje shumë të lartë të votave pro-shqiptare në referendumin e fundit dhe votën historike në parlament për Marrëveshjen e Prespës, ata dhanë kontributin e tyre për të bërë të mundur që Maqedonia e Veriut të anëtarësohej në NATO dhe të hapte negociatat me Bashkimin Evropian.

Për më tepër, duke iu referuar krizës politike në Maqedoni, vendi duhet të kërkojë pjesëmarrje më serioze të vërtetë dhe thelbësore të liderëve politikë shqiptarë në politikëbërje për gjetjen e zgjidhjeve për shumë probleme me të cilat përballët vendi, duke filluar nga kriza politike, ngecja ekonomike dhe presioni ndërkombëtar për arritjen e kërkesave për proceset e integritetit evropian. Gjithashtu, duhet të përmendet se shqiptarët në Maqedoni nuk kontribuan

aspak në krijimin e krizës së fundit politike që zgjat për disa vite tani, e cila shpërtheu kryesisht midis partisë qeverisëse maqedonase dhe partisë kryesore të opozitës maqedonase, në lidhje me punën e agjencisë së shërbimit sekret dhe skandali i përgjimit të telefonit. Përveç kësaj, për shumë vite shqiptarët në Maqedoni kanë qenë gjithashtu viktima të persekutimit të paligjshëm nga agjencitë qeveritare për ato që ka nevojë për hetime të mëtejshme nga ekspertët dhe bashkësia ndërkombëtare e angazhuar në vend. Çdo qasje e ndryshme ndaj problemit, pa përfshirë faktorin politik shqiptar në Maqedoni, nuk do të japë rezultate të besueshme dhe të qëndrueshme për të ardhmen e vendit.

Udhëheqësit përfaqësojnë faktorin më të rëndësishëm në zhvillimin e një shoqërie. Zhvillimi i ekonomisë dhe shoqërisë së një vendi varet nga iniciativa dhe aktiviteti i tyre, gatishmëria dhe vendosmëria e tyre për të ecur përpara, edhe kur vendimet e tyre ndonjëherë duket se gjenerojnë pakënaqësi, e cila mund të rezultojë me humbjen e mbështetjes. Shumë nga problemet në shoqëri sot janë pjesërisht rezultat i lidershit të papërgatitur për t'u përballur me ndërlikimet e realitetit të sotëm. Është shumë e rëndësishme të theksohet se procesi i integritetit euro-atlantik është tepër thelbësor për stabilitetin e të gjithë rajonit, veçanërisht kur e gjithë Bota po përballlet me krizën globale të pandemisë. Këto procese mund të mbështeten dhe drejtohen vetëm nga politikanë të përgjegjshëm të cilët mund të marrin rolin e një liderशिpi politik rajonal.